

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Man vill framåt men någonting bromsar in, det är som att cykla i en uppförsbacke

-En kvalitativ intervjustudie om hur några flickor och
deras vårdnadshavare upplever vägen till
ADHD-diagnos.

Angela Jordenvall & Réka Salat
Specialpedagogprogrammet

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Kurs:	SPP 601
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	HT/2023
Handledare:	Jana Hanzel Krátká
Kurs, Examinator:	Girma Berhanu och Jana Hanzel Krátká
Uppsats, Examinator:	Yvonne Karlsson

Nyckelord: **ADHD, flickor, vårdnadshavare, skolupplevelser**

Abstract

Studien syftar till att öka kunskapen om hur fyra flickor och deras vårdnadshavare upplever sina erfarenheter kring flickornas skoltid och hemsituation innan ADHD-diagnos ställts. Att leva med funktionsvariationen ADHD kan upplevas som både svårigheter och möjligheter. I dag finns forskning som visar att ADHD-symptom, oftast upptäcks av vårdnadshavare framför allt för flickor. Symptomen på ADHD hos flickor består oftast av sociala och uppmärksamhetsrelaterade utmaningar. Tidigare forskning har främst fokuserat på pojkar. Examensarbetet syftar till att öka kunskapen om hur fyra flickor och deras vårdnadshavare upplever sina erfarenheter kring flickornas skoltid och hemsituation innan ADHD-diagnos ställts.

Resultaten från de kvalitativa intervjuerna har analyserats med hjälp av två teoretiska perspektiv: socialkonstruktivism och feministisk teori. Frågorna till informanterna är formade utifrån fenomenologiska utgångspunkter. Ett tillåtande barnperspektiv har använts för att låta flickorna beskriva sina upplevelser, med fokus på att förstå deras livsvärldar inom skolan och hemmet. Datasamling gjordes genom åtta intervjuer, och resultaten analyserades tematiskt för att identifiera mönster. Studien bidrar till ökad förståelse av flickors upplevelser av ADHD före diagnos.

Tonvikten i resultaten ligger mestadels på hur skolsituationen upplevts av vårdnadshavare och flickorna i studien. Resultaten visar att flickor med ADHD ofta kämpar med koncentrationssvårigheter, de upplever sig annorlunda jämfört med sina kamrater och står inför unika pedagogiska och sociala utmaningar. Ibland föregås en ADHD-diagnos av en läs- och skrivutredning samt ett psykiskt lidande. Dessa utmaningar inkluderar en preferens för kreativa uttrycksformer som en strategi för att förbättra koncentration och hantering av deras svårigheter. Studien belyser också vikten av förtroendefulla relationer mellan flickorna, deras vårdnadshavare och skolpersonal. Detta understryker behovet av skräddarsydda stödstrategier och en ökad förståelse för de unika utmaningar som flickor med ADHD möter.

Förord

Genom erfarenheter som förskollärare och grundskollärare har insikter framträtt om att leva med ADHD kan vara en utmaning i dagens skola. Denna insikt har lett till reflektioner om hur skolor kan utvecklas för att bättre möta behoven hos elever med ADHD. Insatser riktas ofta mot utåtagerande pojkar, medan flickors behov, som kan yttra sig både inåt- och utåtagerande, ofta missförstås och felaktigt tillskrivs svåra hemförhållanden. Behovet av rätt stöd i skolan för flickor har en lägre prioritet jämfört med utåtagerande pojkar. Därför är syftet med studien att lyfta fram flickors upplevelser av sina tidiga skolår.

Arbetet med skrivandet av uppsatsen har skett gemensamt, inklusive utformningen av missivbrev och intervjuguide samt genomförandet av alla åtta intervjuer. Vid presentationen av resultat har fördelningen av arbetsuppgifter inneburit att en presenterade flickornas resultat, medan den andra fokuserade på vårdnadshavarnas resultat. Analysen och diskussionen av dessa resultat har varit ett samarbete.

Avslutningsvis riktas vår tacksamhet till handledaren Jana som besvarat frågor och erbjudit konstruktiv feedback under studiens gång. Ett stort tack går även till informanterna, vars deltagande har bidragit till ökad förståelse för hur det är att leva med ADHD i dagens skola.

Innehåll

1	Inledning	6
2	Syfte och forskningsfrågor	9
	<i>Frågeställningar</i>	<i>9</i>
3	Bakgrund	10
3.1	Vad är ADHD?.....	10
3.2	Vad beror ADHD på?	10
3.3	Vanliga symptom	10
3.4	Stöd och behandling.....	11
3.5	ADHD diagnosen hos flickor.....	11
3.6	Specialpedagogisk relevans	11
4	Tidigare forskning	13
4.1	Hur upptäcks misstankar om ADHD?	13
4.2	Skillnad mellan pojkars och flickors ADHD symptom	14
4.3	ADHD – inverkan på flickor	14
4.4	ADHD hos flickor - inverkan på vårdnadshavare.....	15
4.5	Anpassningar i skolmiljön.....	15
4.6	Sammanfattning tidigare forskning.....	16
5	Teoretiska utgångspunkter	17
6	Metodologi / metod	18
6.1	Urval	18
6.2	Genomförandet av intervjuer	19
6.3	Bearbetning och analys.....	20
6.4	Trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmering	21
6.5	Etiska överväganden.....	21
7	Resultat	23
7.1	Vägen till ADHD diagnos	23
7.1.1	Flickornas upplevelse av tidiga skolerfarenheter	23
7.1.2	Vårdnadshavarnas upplevelse av tidiga skolerfarenheter	25
7.1.3	Psykiskt lidande	25
7.2	Svårigheter och utmaningar.....	26
7.2.1	Flickornas upplevelse av socialt samspel.....	26
7.2.2	Vårdnadshavarnas upplevelse av socialt samspel	27
7.2.3	Flickornas upplevelse av inläring och koncentration	28
7.2.4	Vårdnadshavarnas upplevelse av inläring och koncentration	29

7.2.5	Vårdnadshavarnas upplevelse av samarbete med skolan	29
7.2.6	Vårdnadshavarnas upplevelse av anpassningar	31
7.3	Möjligheter och vägar framåt	31
7.3.1	Flickornas upplevelse av framgångsfaktorer	31
7.3.2	Förtroendefullt vuxenstöd som framgångsfaktor för flickorna	32
7.3.3	Vårdnadshavare upplevelse av deras döttrars behov	33
7.3.4	Flickornas upplevelse av anpassningar som framgångsfaktor	34
7.3.5	Vårdnadshavarnas upplevelse av anpassningar som framgångsfaktor	37
7.3.6	Vårdnadshavarnas förslag på möjliga vägar framåt	38
7.4	Resultatsammanfattning.....	39
8	Diskussion.....	40
8.4	Resultatdiskussion.....	40
8.4.1	Vägen till ADHD diagnos.....	40
	<i>Läs- och skrivutredning.....</i>	<i>40</i>
	<i>Upptäckt av behov av stöd kring de exekutiva förmågorna.....</i>	<i>41</i>
8.4.2	Svårigheter och utmaningar	42
	<i>Social förmåga.....</i>	<i>42</i>
	<i>Inläring och koncentration.....</i>	<i>42</i>
	<i>Samarbete med skolans personal.....</i>	<i>43</i>
	<i>Rollen som vårdnadshavare.....</i>	<i>43</i>
8.1.3	Möjligheter och vägar framåt.....	44
	<i>Vårdnadshavarnas delaktighet.....</i>	<i>44</i>
	<i>Kreativitet .....</i>	<i>44</i>
	<i>Förtroendefulla relationer och anpassningar .....</i>	<i>45</i>
8.1.4	Sammanfattning resultatdiskussion.....	46
8.2	Metoddiskussion.....	47
8.3	Studiens kunskapsbidrag.....	48
8.4	Förslag till vidare forskning.....	48
9	Referenser	49
10	Bilagor	52
<i>Bilaga 1</i>	<i>Missivbrev 1.....</i>	<i>52</i>
<i>Bilaga 2</i>	<i>Missivbrev 2.....</i>	<i>53</i>
<i>Bilaga 3</i>	<i>Samtycke till medverkan .....</i>	<i>54</i>
<i>Bilaga 4</i>	<i>Intervjuguide till vårdnadshavare .....</i>	<i>55</i>
<i>Bilaga 5</i>	<i>Intervjuguide till flickor .....</i>	<i>56</i>

1 Inledning

Syftet med studien är att öka kunskapen om hur fyra flickor och deras vårdnadshavare upplever sina erfarenheter kring flickornas skoltid och hemsituation innan ADHD-diagnos ställts. Enligt Socialstyrelsen (2019) förekommer funktionsvariationen ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) i lika omfattning hos flickor som hos pojkar vid vuxen ålder. Vidare visar Socialstyrelsen att ADHD är en vanlig neuropsykiatrisk funktionsvariation som förekommer hos ca 5–7% av Sveriges befolkning.

Forskningsproblemet för studien utgår ifrån den kunskapsbrist som idag finns i aktuell forskning. Socialstyrelsen (2019) visar att de flesta forskningsstudier fokuserat på pojkars symptom och upplevelser inom denna funktionsvariation. Forskningen visar behov av att förbättra kunskapen om ADHD och hur funktionsvariationen påverkar både pojkar och flickor i skolan, familjelivet och i sociala sammanhang. Studien ska ses som ett bidrag till klagörande av hur flickor kan uppleva sin skolsituation utifrån de behov som flickorna och deras vårdnadshavare uttrycker. Studien ger därtill lärare och specialpedagoger bättre förutsättningar att förstå hur skolans miljö påverkar hur ADHD kan komma till uttryck i skolan och hemmet.

Kos m.fl. (2006) visar att lärarna främst är fokuserade på problem kring uppmärksamhet, att följa instruktioner och disciplin. Forskarna visar också på att elever med ADHD kämpar för att prestera bra i skolan samt att lärarna behöver anstränga sig mer för att undervisa elever med ADHD. Kos m.fl. hävdar dessutom att lärare är oroade över de sociala utmaningar som elever med ADHD utsätts för i skolan. Lärarnas oro får stöd i Kopp m.fl. (2010) forskning som visar att flickor oftast uppvisar sociala och/eller uppmärksamhetsrelaterade svårigheter inom funktionsvariationen ADHD. Kopp och Gillberg (2022) menar att flickor med ADHD upptäcks och diagnostiseras sent i sin skolgång (tonåren) eller aldrig under deras uppväxt. Forskarna hävdar vidare att många flickor därav inte får rätt stöd och hjälp under sin skolgång. Svårigheterna som ADHD innebär är ofta medfödda (Farone, 2005). Detta innebär att behov av stöd kring de exekutiva förmågorna hos flickor finns, även innan en ADHD-diagnos fastställs. Avsikten med studien är därmed att tidigare lyckas identifiera flickor som har svårigheter med exekutiva förmågor, samt att dessa blir synliggjorda för pedagoger i ett tidigt skede så rätt stöd kan sättas in utifrån individens behov. Förståelsen för ADHD i denna studie grundar sig i ett relationellt perspektiv, där individen betraktas i ett samspel med omgivningen och de genetiska faktorerna.

Lilja (2013) hävdar att det är betydelsefullt att flickor och pojkar upplever förtroendefulla relationer med sina lärare för att de ska få självförtroende och lyckas med sitt lärande i skolans miljö. Då flickor, oftast inte blir uppmärksammade som en elev i behov av stöd innan en ADHD diagnos ställts, ligger det i specialpedagogikens uppgift att skapa en utvecklande och givande lärmiljö för alla i skolans tidigare år. Kopp m.fl. (2010) visar därtill en relationell aspekt då flickans beteende ofta upplevs olika av vårdnadshavaren och skolans personal. Vidare menar Gordon och Hinshaw (2017) att relationen mellan vårdnadshavare och dotter med svårigheter inom ADHD spektrumet kan bli påfrestande och om relationen mellan framför allt mor och dotter visar sig som stress hos modern kan beteendestörningar hos flickan påverkas negativt. Dessutom framhäver forskarna att vårdnadshavare till barn med funktionsvariationer, såsom ADHD, ofta upplever högre stressnivåer än andra vårdnadshavare.

Anledningen till att valet i studien landade i att enbart fokusera på flickors upplevelse, snarare än pojkars, beror på att en kunskapsbrist i den publicerade forskningen kring ADHD hos flickor är identifierad (Socialstyrelsen, 2019). Med tanke på debatten om genus som i perioder uppstått i samhället är detta också en anledning till att belysa just flickors upplevelse av denna funktionsvariation för att bidra till lite mer jämbördig syn på ADHD för de båda könen. Det råder också en brist på kunskap inom forskningsfältet när det gäller vårdnadshavarnas upplevelser inom området (Statens beredning för medicinsk utvärdering, 2005). Tidsramen för att genomföra studien har varit fyra månader vilket gjort att studien begränsats till enbart åtta intervjuer. På grund av tidsmässiga och resursmässiga restriktioner har inte möjlighet funnits att inkludera intervjuer med skolpersonal, som mentorer, specialpedagoger eller rektorer.

Med ovanstående motivering som stöd blev studiens syfte att öka kunskapen om hur fyra flickor och deras vårdnadshavare upplever sina erfarenheter kring sin skoltid och hemsituation innan ADHD-diagnos ställts. Denna studie behövs för att ge lärare och specialpedagoger bättre förutsättningar att förstå hur flickor med ADHD kan uppleva skolans miljö och kunskapskrav.

Som metod för studien har en kvalitativ intervjustudie med en fenomenologisk ansats använts. Genom att använda tematisk analys och dra nytta av socialkonstruktivism och feministisk teori, har resultat i studien tolkats. För att få en djupare förståelse, har halvstrukturerade intervjuer använts med både flickor och deras vårdnadshavare. Detta görs för att samla insikter från familjens synvinkel, eftersom tidigare forskning har visat att det främst är vårdnadshavarna som upptäcker symtom på ADHD hos flickor enligt Kopp m.fl. (2010).

Hur deltagarna i studien ska benämnas har övervägts, huruvida de ska kallas för flickor eller unga kvinnor. Då informanterna var mellan 11–19 år i studien finns respekt för att en 19-åring kanske hellre beskrivs som en ung kvinna framför en flicka i denna studie. Samtidigt som en 11-åring kanske föredrar benämningen flicka framför att vara en ung kvinna. Det underlättar dock för läsare om ett av begreppen används. Valet

Forskning visar att flickor som uppvisar symptom på ADHD och inte får rätt stöd i skolan kan utveckla ångest och psykisk ohälsa (Olsson 2022). Bruchmüller m.fl. (2012) menar att tecken på ADHD kan visa sig i socialt samspel, låg självkänsla och svårigheter att behålla sina vänner. Vidare har Ohan och Johnston m.fl. (2006) sett att flickor utan ADHD hade fler sociala kontakter än flickor med ADHD.

Enligt Scitutto m.fl. (2004) remitteras flickor som uppvisar både hyperaktivitet och aggressivitet oftare till läkare än om de enbart uppvisar hyperaktivitet. Pojkar som uppvisar samma grad av hyperaktivitet remitteras oftare av läkare till medicinsk instans. Forskarna anser att lärare har en högre acceptansnivå när flickor uppvisar samma grad av hyperaktivitet som pojkar. Odenbring (2014) menar att det ställs olika förväntningar på elever beroende på om de är flickor eller pojkar. Flickor förväntas ofta ta rollen att lugna "stökiga pojkar". Dessutom har Rantala och Heikkilä (2019) synliggjort i sin undersökning, att beroende på vilket beteende som barnen uppvisar, så stöttas flickor och pojkar på olika sätt.

Intervjuerna har bidragit till förståelse av hur ADHD påverkar flickornas dagliga liv, skolgång och sociala interaktioner, de ger också röst åt dessa fyra flickors erfarenheter. Den tidigare forskningen kring unga flickor innan de fick ADHD diagnos är mycket sparsam och därmed också kunskapen kring deras, skolans, samhällets och familjens situation. Studien bidrar också till att öka kunskapen kring vårdnadshavarnas upplevelser av att ha döttrar med ADHD-svårigheter. Förhoppningen med studien är att bidra till att minska dessa kunskapsluckor genom fortsatt forskning kring unga flickor som uppvisar svårigheter med symptom på ADHD.

Informanternas berättelser gav en inblick i hur de navigerat genom utbildningssystemet och samhället i stort. Vidare gav intervjuerna möjlighet att belysa de strategier och stödsystem som dessa flickor använder sig av för att hantera de svårigheter de ibland möter för att uppnå sina mål. Genom studiens berättelser från fyra flickor och deras vårdnadshavare bidrar resultatet till att öka kunskapen kring ADHD hos unga flickor och därmed underlätta för dem att nå sin fulla potential. I skollagen (SFS 2010:800) står:

Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt
(SFS 2010:800 kap.1 §4).

Med citatet menas att oavsett funktionsvariation ska skolan skapa en lärmiljö som möjliggör att eleven kan utvecklas efter sina unika förmågor.

2 Syfte och forskningsfrågor

Studien syftar till att öka kunskapen om hur fyra flickor och deras vårdnadshavare upplever sina erfarenheter kring flickornas skoltid och hemsituation innan ADHD-diagnos ställts.

Frågeställningar

1. Vilka erfarenheter beskriver flickorna att de upplevt i hemmet och i skolan innan ADHD-diagnos ställts?
2. Vilka erfarenheter beskriver flickornas vårdnadshavare att de upplevt i hemmet och i skolan innan ADHD-diagnos ställts för deras döttrar?

3 Bakgrund

För att ge en holistisk förståelse av den medicinska diagnosen ADHD, föreläggs här en detaljerad beskrivning. Orsakerna till ADHD belyses även, med en analys av de vanliga svårigheter som kan uppstå i skola och samhälle i samband med denna diagnos. Slutligen framställs de mest framgångsrika strategierna som tidigare forskning har identifierat.

3.1 Vad är ADHD?

(Attention Deficit Hyperactivity Disorder) ADHD är en neurologiskt baserad funktionsvariation, som beror på en förändring i hjärnan vilket påverkar uppmärksamhet, impulsivitet och hyperaktivitet, samt reglerar aktivitetsnivån, menar Nadeau m.fl. (2018). Enligt Göteborgs Universitet (2022), finns det tre olika typer av ADHD. Först en övervägande hyperaktiv-impulsiv presentation, som innebär hyperaktivitet och impulsivitet med få eller inga symtom på uppmärksamhet. Sedan en övervägande ouppmärksam presentation, som innebär uppmärksamhet men få eller inga symtom på hyperaktivitet och impulsivitet. Slutligen, en kombinerad presentation, som innebär uppmärksamhet, hyperaktivitet och impulsivitet, men många av symptomen liknar och överlappar varandra. Nadeau m.fl. (2018) lyfter fram att särskilt hos flickor är den övervägande ouppmärksamma presentationen vanligast. Denna form av ADHD är kännetecknad av utmaningar relaterade till uppmärksamhet. Hyperaktivitet och impulsivitet inte är lika framträdande hos flickor med ADHD.

3.2 Vad beror ADHD på?

Forskning visar att ADHD är resultatet av komplexa samverkande faktorer såsom genetik, neurologi, miljö och tidig utveckling (Habilitering, 2023). Farone (2005) konstaterade att ADHD beror till 75% av ärftlighet. Forskaren tydliggör att ADHD är till stor del genetiskt bunden. I samhället finns det trots detta föreställningar att ADHD är en följd av bristande uppfostran och/eller att det anses vara något ”fel” på barnet. Dessa föreställningar bygger alltså på okunskap och är endast en myt menar Farone. Vidare menar forskaren att det finns utrymme för miljön att påverka hur ADHD upplevs och kommer till uttryck i förhållande till omgivningen då ADHD inte beror till 100% av genetiska faktorer.

3.3 Vanliga symptom

Habilitering (2023) beskriver att vanliga symptom på ADHD inkluderar svårigheter med framför allt de exekutiva förmågorna. Det kan handla om att bibehålla uppmärksamheten, bli överdrivet rastlös, och agera innan konsekvenserna övervägs. Det kan också innebära svårigheter med att organisera uppgifter och aktiviteter, det är lätt att missa små detaljer i instruktioner eller arbetsuppgifter och att glömma av rutinmässiga uppgifter. Det kan också vara svårt att uppskatta tidsåtgång för uppgifter. Dessutom påpekar Carlsson Kendall (2015) att ADHD vanligtvis upptäcks i barndomen och svårigheter att hantera ADHD fortsätter ofta in i vuxen ålder. Vidare menar författaren att i skolsammanhang kan ADHD-symptom vara särskilt framträdande och påverkar elevernas prestation och sociala beteende. Det är också värt att notera att flickors ADHD-symptom ofta blir tydligare hemma efter skolan. Enligt Gustavsson och Hedevåg (2020) är det också vanligt att svårigheter med läs- och skrivinlärning hos flickor upptäcks före misstankar om behov av ADHD diagnos uppstår.

3.4 Stöd och behandling

Enligt National Institute of Mental Health (2021) kan strategier för att hantera ADHD omfatta medicinering. Vidare menar författarna att medicinering inte är en universell lösning och behöver kompletteras med andra strategier såsom anpassad undervisning och pedagogik.

Anpassad undervisning och pedagogik kan vara avgörande för att stödja elever med ADHD. Det kan inkludera anpassningar som kortare arbetspass, tydliga instruktioner, användning av visuella hjälpmedel och möjligheter till rörelsepauser. Lärare och skolpersonal spelar roll i att skapa en inkluderande miljö som möjliggör att lärande sker för elever med ADHD (National Institute of Mental Health, 2021).

Vidare hävdar National Institute of Mental Health (2021) att kognitiv beteendeterapi (KBT) kan vara användbara för att hjälpa personer med ADHD att utveckla strategier för att hantera sina symtom. KBT är en psykoterapeutisk behandlingsmetod som fokuserar på att ändra negativa tankemönster och beteenden samt andra former av terapi. Livsstilsförändringar som regelbunden fysisk aktivitet och en balanserad kost kan också ha en positiv inverkan på symtom och välbefinnande. I detta sammanhang spelar även vårdnadshavarnas stöd en central roll. Strukturerade rutiner och användning av kalendrar eller påminnelser kan också hjälpa till att organisera dagliga aktiviteter.

Vårdnadshavare till barn med ADHD kan dra nytta av utbildning om funktionsvariationen och strategier för att stödja sitt barn. Förståelse och kunskap om ADHD kan underlätta deras förmåga att ge lämpligt stöd och skapa en positiv hemmiljö. Ofta är det en kombination av flera strategier som ger högst positiv utveckling menar National Institute of Mental Health (2021).

3.5 ADHD diagnosen hos flickor

Flickor som får sin ADHD-diagnos sent eller inte alls löper risk för psykisk ohälsa senare i livet (Borg Skoglund, 2020). Denna insikt förstärker behovet av ytterligare forskning för att förstå och stödja flickor med ADHD effektivt. Det är värt att notera att flickor generellt sett diagnostiseras i mindre utsträckning än pojkar, och ofta sker diagnos i vuxen ålder när de själva söker vård. Orsaken till detta ligger i att symptomen på ADHD varierar mellan könen hävdar Carlsson Kendall (2015). De flickor som diagnostiseras sent har ofta haft svårigheter med exekutiva förmågor sedan tidiga skolår, samt sömnsvarigheter, rastlöshet och koncentrationssvårigheter. Flickorna har på något sätt funnit dolda strategier för att hantera dessa symtom inom skolans ram, vilket gör att deras behov ofta inte blir tydliga för pedagogerna i skolan. Dock är det vanligt att svårigheterna blir mer påtagliga och uppmärksammas först när flickorna går in i puberteten, vilket leder till att de tas på allvar av professionella utanför hemmet (Kopp m.fl. 2010).

3.6 Specialpedagogisk relevans

Att skapa en tillgänglig lärmiljö för alla elever ingår i både läraruppgiften och den specialpedagogiska kompetensen (Skolverket, 2022). För att fördjupa förståelsen kring hur flickor med svårigheter med exekutiva funktioner blir synliggjorda tidigt i skolans miljö krävs det kunskap kring hur ADHD upplevs av flickor. Den nuvarande forskningen har främst fokuserat på pojkars symtombild. Samtidigt har forskning kommit fram till att flickor också har ADHD i lika hög utsträckning som pojkar. Då det är av vikt att flickors behov bemöts av rätt anpassningar blir det betydelsefullt att tidigt upptäcka ofta osynliga behov. Skollagen (2010) beskriver det ansvar som skolan har för att skapa förutsättningar för alla i skolan att utvecklas så långt det är möjligt utifrån elevens förmåga. Detta ansvar

inbegriper att personal på skolan ska kunna identifiera elevernas behov samt bemöta deras behov med lämpligt stöd. Vidare står i skollagen att något krav på formell diagnos inte får föreligga för att en stödjande och stimulerande lärmiljö ska ges eleven. Genom tidig upptäckt av svårigheterna kan negativa konsekvenser minskas och förbättra livskvaliteten för individer med ADHD (Statens beredning för medicinsk utvärdering, 2005). Vidare i rapporten står det att det behövs mer forskning kring vårdnadshavarnas aspekter på problematiken. Carlsson Kendall (2015) betonar att det oftast är flickornas vårdnadshavare som först upptäcker att deras döttrar möter svårigheter i skolan. Därför är det av vikt att skolans personal tar vårdnadshavarnas oro på allvar, även om pedagogerna kanske inte har noterat samma problematik i skolan. Kopp m.fl. (2010) har observerat att hälften av de som diagnostiseras har blivit uppmärksammade av sina vårdnadshavare. Om denna oro hade tagits på allvar av skolans personal hade fler flickor fått rätt stöd i ett tidigare skede, hävdar Kopp m.fl.

4 Tidigare forskning

Inledningsvis har aktuell forskning sammanställts som berör fem relevanta områden för studien. Dessa områden innefattar: Hur upptäcks misstankar om ADHD? Skillnad mellan pojkars och flickors ADHD symptom, ADHD hos flickor - inverkan på vårdnadshavare och ADHD-inverkan på flickor, samt anpassningar i skolan. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av tidigare forskning för området, vilken kunskapslucka som har hittats samt vilken kunskap studien kan tillföra befintlig forskning.

4.1 Hur upptäcks misstankar om ADHD?

Enligt Kopp m.fl. (2010), upptäcks symptom på ADHD oftast först av flickors vårdnadshavare. Tecken på ADHD hos flickor är framför allt sociala och/eller uppmärksamhetsrelaterade problem. Vidare synliggör Kopp m.fl. (2010) att skolans personal och flickors vårdnadshavare ofta har olika upplevelser av flickors beteende. Detta gör det angeläget att skolans personal lyssnar till vårdnadshavarnas upplevelse av flickors beteende. Olsson (2022) betonar att oidentifierad ADHD kan ge sekundära symptom som exempelvis ångest och psykisk ohälsa om inte flickor med ADHD-symptom får rätt stöd i skolan. Odenbring (2014) visar därtill i en etnografisk studie med elever i förskoleklass att det ställs olika förväntningar på elever beroende på om de är flickor eller pojkar. Flickor förväntas ofta att ta rollen att lugna "stökiga pojkar".

Rantala och Heikkilä (2019) kom, genom en omprövning av en observationsstudie av två svenska förskolor, fram till att lärare stöttar flickor och pojkar på olika sätt beroende på vilket beteende de uppvisar. Trots att flickor och pojkar uppvisar samma beteende får de olika slags stöd, vilket bidrar till att forma individerna till att passa in i sina homogena könsroller. I en kvalitativ studie från Ohio, framhäver Sciutto m.fl. (2004) att det framför allt är elever som uppvisar störande och stressande beteenden, enligt lärarnas uppfattning, som oftast blir remitterade av lärare till medicinsk instans för vidare utredning. Studien visar också att lärare har en högre acceptansnivå när flickor uppvisar samma grad av hyperaktivitet som pojkar. Detta medför att pojkar remitteras i högre grad av lärare till medicinsk instans. Enbart symptom på hyperaktivitet hos flickor resulterar i färre remisser än om flickor uppvisar både hyperaktivitet och aggressivitet. Detta resultat överensstämmer med en narrativ analys gjord utifrån ny kunskap och aktuell litteratur (Olsson, 2022). I analysen framkom att lika hög grad av symptom på ADHD upplevs olika av lärare beroende på kön, då flickor och pojkar visar upp ett problematiskt beteende på olika sätt.

ADHD hos flickor kan ha en betydande social påverkan hävdar Bruchmüller m.fl. (2012) i en tysk kvantitativ studie, att det är väsentligt att förstå dess påverkan för att kunna ge rätt stöd och behandling. Framför allt visar sig flickors uppkomst av aggressivitet, i form av relationell aggressivitet. Ohan och Johnston (2007) definierar relationell aggressivitet som att den syftar till att ge psykiskt lidande för offret eller dess relationer med andra som till exempel skvaller eller det lidande som uteslutande från lek skapar hos motparten. Studien visar också ett behov av att använda flera bedömningsmetoder för att få en mer komplett bild av ADHD:s sociala konsekvenser för flickor.

4.2 Skillnad mellan pojkars och flickors ADHD symptom

I Olssons (2022) svenska narrativa analys framkom att pojkars ADHD symptom ofta visar sig i hög aktivitetsnivå som att springa runt och störa andra. Flickors ADHD symptom skiljer sig något åt som att till exempel uttrycka sig verbalt i högre utsträckning än andra flickor samt snabba humörsvägningar samt att flickor och pojkar reagerar olika på sitt behov av att fokusera och utvecklas socialt hävdar Olsson. Bruchmöller m.fl. (2012) visar i sin kvantitativa studie, likt Sciutto m.fl. (2004) att kön spelar en roll i diagnostiseringen av ADHD. Kvinnor var mindre benägna att få en ADHD diagnos än män, trots att de visade liknande symptom. Kvinnor med ADHD diagnos hade också högre nivåer av ångest och depression än män med samma diagnos, vilket tyder på att de kan ha större problem med att hantera sina ADHD symptom, enligt Sciutto m.fl. Artikelns slutsats är att kön kan påverka hur diagnoser ställs och behandlas.

Olsson (2022) visar att lärarna har lättare att sätta in relevanta anpassningar för pojkar än för flickor som uppvisar ADHD symptom. Dessutom presenteras en skillnad i studien som visar att 47% av pojkarna som hade ADHD fick medicinbehandling jämfört med flickor där 6% fick medicinbehandling. Vidare framkom det att effekten av psykologisk behandling ger större positivt resultat hos flickor än hos pojkar. Eriksson och Carlsson (2016) hävdar i sin intervjustudie av tolv ungdomar, att positiva effekter av medicinering är en upplevelse av ökad normalitet och en känsla av lugn. Studien visar dock också på negativa effekter av medicinering som nedstämdhet och en upplevelse av att bli tråkig.

4.3 ADHD – inverkan på flickor

Resultaten från en studie från Kanada, som undersöker den sociala påverkan av ADHD hos flickor, visade att flickor med ADHD hade betydligt färre sociala interaktioner än flickor utan ADHD. De hade också lägre självkänsla, svårigheter med att upprätthålla vänskapsrelationer och högre nivåer av ångest och depression (Ohan och Johnston m.fl. 2006). Detta styrks också av Eriksson och Carlsson (2016) som menar att symptom på ADHD ofta bidrar till högre risk att hamna i konflikter och problem med sociala interaktioner. Dessutom synliggörs det i litteraturgenomgången gjord av Kos m.fl. (2006) att 70% av alla barn med ADHD hamnar i sociala svårigheter under sin uppväxt. I texten går också att läsa att de barn med hyperaktivitet som framträdande svårighet i sin ADHD, ofta väljs bort i socialt umgänge av andra barn. Olsson (2022) påvisar att träning i social kompetens i form av digitala hjälpmedel, visuellt stöd, rollspel och belöningar ger positiva framgångar samt är betydelsefulla faktorer för utveckling av flickors sociala- och kommunikativa förmågor.

Eriksson och Carlsson (2016) påpekar att det är vanligt att barn med ADHD också ofta hamnar i svårigheter vid inlärningsmoment. Kos m.fl. (2006) påstår därtill att det finns könsskillnader i hur dessa problem framträder; pojkar med ADHD uppvisar oftare betydande beteendeproblem i klassrummet, medan flickor med ADHD mer sannolikt har framträdande ouppmärksamma symptom och är mindre störande än normalutvecklade barn. Willcutt och Pennington (2000) upptäckte, i en kvalitativ studie i USA, att det förekommer ett samband mellan läs- och skrivsvårigheter och ADHD hos både pojkar och flickor.

Forskarna kom fram till att barn med läs- och skrivsvårigheter ofta också visar symptom på ADHD och då med övervägande ouppmärksamhet. Även om detta samband gäller för pojkar också, så blir flickors samband mellan ADHD och läs- och skrivsvårighet mer framträdande eftersom pojkars symptom oftare hamnar inom den övervägande hyperaktiva formen av ADHD. Gordon och Hinshaw (2017) kom dessutom fram till att kvinnor som hade svårigheter med ADHD symptomen under barndomen också hade en högre risk för problem med relationer, arbete och psykisk hälsa i sitt tidiga vuxenliv.

4.4 ADHD hos flickor - inverkan på vårdnadshavare

Svensk forskning kring vårdnadshavares upplevelser av att ha ett barn med ADHD visade sig vara sparsam. Dock påvisar Gordon och Hinshaw (2017) som gjort en kvantitativ studie i Kalifornien att vårdnadshavare till barn med funktionsvariationer, såsom ADHD, ofta upplever högre stressnivåer än andra vårdnadshavare. De fann också att relationen mellan en vårdnadshavare och dotter med ADHD kan bli påfrestande. Utvecklingen av flickors negativa beteendestörningar påverkas negativt om relationen mellan framför allt mamman i familjen och dottern med ADHD genomsyras av stress hos modern. Vidare synliggjordes i studien, att det är angeläget att stress hos vårdnadshavaren minimeras och hanteras med framgångsrika strategier för att förbättra hälsan hos flickor med ADHD. Framför allt framkom det vara angeläget under dotterns tonårstid. Att ge ADHD-medicin till sin dotter kan minska stressen hos vårdnadshavaren på grund av att dottern då blir mer uppmärksam och visar bättre socialt samspel hävdar Gordon och Hinshaw. Forskarna belyser också de ojämlikheter som kvinnor möter i föräldraskapet och hur detta kan påverka deras psykiska hälsa och livsutveckling. Gordon och Hinshaw synliggör att kvinnor, och i synnerhet mödrar, ofta tar på sig huvudansvaret för barnets välbefinnande och betar sig som primär vårdgivare. Detta kan leda till en ökad belastning och stress, vilket kan påverka kvinnors hälsa och livsmöjligheter.

4.5 Anpassningar i skolmiljön

Kos m.fl. (2006) framhåller vikten av lärarens roll i förhållande till elever med ADHD. Deras forskning betonar att lärarnas attityder och beteenden gentemot elever med ADHD kan påverka hur andra elever ser på dessa barn. Lärarna är ofta oroade över de sociala utmaningar som elever med ADHD står inför, men är framför allt fokuserade på beteenden som rör disciplin, uppmärksamhet och följsamhet av instruktioner. Det framgår att lärare upplever att elever med ADHD kräver mer tid och ansträngning i undervisningen. Studien understryker att barn med ADHD ofta kämpar med sin inläring. Den lyfter fram behovet av att förbättra lärarnas kunskap om ADHD, inklusive förståelsen för samförekommande tillstånd och hur ADHD påverkar barnets familjeliv. Forskarnas slutsats är att lärarnas förståelse och stöd är kritiskt, inte bara för elevernas inläring, utan även för deras sociala och emotionella välbefinnande.

Lilja (2013) framhäver, i sin avhandling med fenomenologisk livsvärldsansats, vikten av att elever upplever förtroendefulla relationer med sina lärare. Resultatet indikerar på att alla elever är i behov av detta, för att våga tro på sig själva som kunskapsinhämtande individer. Hon identifierade fyra olika faktorer som är grundläggande för att skapa förtroendefulla relationer. Det handlar om på vilket sätt lärarna visar att de bryr sig om eleverna, på vilket sätt de lyssnar på eleverna men också på vilket sätt de sätter gränser samt på vilket sätt de bemöter olika former av motstånd från eleverna. Förtroendefulla relationer kan därmed bli ett stöd för flickor med behov av stöttning i utvecklandet av de exekutiva förmågorna. En tillitsfull relation stöttar också flickors välbefinnande i positiv riktning hävdar forskaren.

Carbone (2001) beskriver i sin praktiska vägledningsartikel andra stödåtgärder som kan vara framgångsrikt i strävan att tillmötesgå flickors behov. Att placera elever med ADHD långt fram i klassrummet, borta från störande element. Att eleven placeras nära läraren för snabb respons och övervakning, kan också vara hjälpsamt. Det rekommenderas att dessa elever sitter nära fokuserade och välanpassade klasskamrater. Artikelns innehåll understryker utmaningarna elever med ADHD kan möta inom organisation, såsom hantering av skolmaterial, tidsplanering och handskrift. De kan ofta förlora eller glömma saker och ha svårt med att hantera komplexa material. För att stödja dessa elever betonar både Kos m.fl. (2006) och Carbone (2001) betydelsen av att integrera både organisatoriska och strukturella strategier, samt att skapa en klassrumsmiljö som främjar varierande och engagerande uppgifter. Sådana uppgifter kan upplevas positivt i form av högre grad av skolframgång hos flickor med ADHD menar forskarna.

4.6 Sammanfattning tidigare forskning

Tidigare forskning har belyst att ADHD-symptom ofta först upptäcks av vårdnadshavare, speciellt för flickor, vars symptom oftast är sociala och uppmärksamhetsrelaterade. Studier har visat på könsspecifika skillnader i ADHD-symptom och behandling, där flickor uppvisar relationell aggressivitet och högre nivåer av ångest och depression jämfört med pojkar. För flickor genomförs läs- och skrivutredningar i större utsträckning än för pojkar innan några misstankar om ADHD uppstår. Det har framkommit att lärare har svårare att anpassa undervisningen till flickor med ADHD då deras behov ofta blir förbisedda av lärarna. Vidare visar den tidigare forskningen att vårdnadshavare till barn med ADHD upplever högre stressnivåer till skillnad från vårdnadshavare till barn som inte har någon funktionsvariation.

Den största delen av tidigare forskning har huvudsakligen fokuserat på pojkar. Studier visar dock att förekomsten av funktionsvariationen är nästan jämnt fördelad mellan könen vid vuxen ålder. Därför finns en kunskapsbrist i den publicerade forskningen kring ADHD hos flickor. Det har också blivit synligt att kunskaper fattas forskningsfältet kring vårdnadshavares upplevelser av att ha döttrar med svårigheter inom spektrumet för ADHD. Denna studie bidrar med kunskap som kan stärka stödet för flickor med ADHD och deras familjer, både i utbildningsmiljöer och hemmet. Studien kan dessutom leda till bättre förståelse, hos lärare och specialpedagoger, för hur tidiga interventioner och stödstrategier kan utformas. Då rätt stödinsatser är relevant för att möta flickors behov som uppvisar svårigheter kring uppmärksamhet och/eller socialt samspel. Rätt stöd tidigare i dess liv kan därmed förbättra flickors livskvalitet.

5 Teoretiska utgångspunkter

Studien förlitar sig på två teoretiska utgångspunkter: socialkonstruktivism, och feministisk teori. Dessa teorier valdes för deras relevans i att skapa en djupare förståelse för de pedagogiska utmaningar och möjligheter som omger flickor med ADHD-diagnos, ett område som faller inom det tvärvetenskapliga fältet av specialpedagogik.

Socialkonstruktivism är en teori som fokuserar på hur verkligheten och vår förståelse av den formas av sociala, kulturella och språkliga faktorer, snarare än att det finns en objektiv och allmän sanning som är oberoende av dessa faktorer (Barlebo Wennerberg, 2010).

Socialkonstruktivism används i denna studie för att utöka förståelsen av relationen mellan sociala/kulturella faktorer i förhållande till flickor med ADHD-diagnos.

Socialkonstruktivism, som framhävs av Barlebo Wennerberg (2010), ger verktyg till analysen att utforska hur uppfattningar och förståelser av ADHD är formade av sociala, kulturella och språkliga faktorer. Detta teoretiska perspektiv är relevant när tolkning görs om hur flickor med ADHD upplever och interagerar med sin omgivning, både i skolan och i hemmet.

Feministisk teori, som utforskas av forskare som West och Zimmerman (1987) och Lykke (2009), lägger fokus på kön och maktrelationer i samhället. Teorin hävdar att kvinnor och män upplever och positioneras olika i samhället på grund av sitt kön, vilket har format samhällets utveckling och struktur. Särskilt betonas hur könsmaktsordningar och stereotyper påverkar individens vardag. I studien används den feministiska teorin för att analysera hur kön och förväntningar på beteende påverkar tidig upptäckt av ADHD hos flickor. Detta inkluderar en granskning av hur genusnormer och sociala strukturer påverkar flickors erfarenheter och hantering av ADHD. West och Zimmermans (1987) koncept ”Doing Gender” är centralt här, då de är till hjälp för att förstå hur flickor med ADHD navigerar och interagerar med dessa normer i skolan och i hemmiljön. Andra sociala och kulturella faktorer, som klass och ras, utforskas också. Dessa aspekter samverkar med genus och påverkar flickors erfarenheter. De Beauvoirs (2012) analyser av kvinnors sociala position och konstruktionen av kön ger ytterligare insikt i dessa komplexa samspel.

Undersökningen i studien bidrar till att ge en holistisk förståelse av hur feministiskt och socialkonstruktivistiskt perspektiv påverkar uppfattningen och hanteringen av ADHD hos flickor.

6 Metodologi / metod

Studien syftar till att öka kunskapen om hur fyra flickor och deras vårdnadshavare upplever sina erfarenheter kring flickornas skoltid och hemsituation innan ADHD-diagnos ställts. I genomförandet av studien användes en kvalitativ undersökningsmetod med en fenomenologisk forskningsansats.

I en fenomenologisk studie studeras deltagarnas upplevelser av olika problematik. Enligt fenomenologin är det genom att undersöka intentionaliteten hos en persons upplevelser som insikt kan erhållas om hur denne uppfattar och förhåller sig till en specifik situation (Friberg och Öhlén, 2021). Inom fenomenologin syftar "intentionalitet" på den grundläggande egenskapen hos medvetandet att alltid vara riktat mot något annat än sig självt. För att få fatt i flickornas och vårdnadshavarnas upplevelser används därför en kvalitativ intervjumetod.

De ontologiska antagandena i denna studie handlar om att ett tillåtande barnperspektiv intas vid intervjutillfällena. Ett tillåtande barnperspektiv definieras enligt barnkonventionen i artikel 12 som att barn har rätt att uttrycka sig och att deras åsikter tas i beaktande av omgivningen (Unicef Sverige, 2024). Att använda ett tillåtande barnperspektiv när forskaren studerar ADHD hos flickor innebär att hänsyn tas till flickornas upplevelser och erfarenheter av tillståndet. Att skapa en miljö där flickorna känner sig trygga och bekväma att dela med sig av sina upplevelser behövs också. Genom att låta flickorna själva beskriva sina upplevelser och erfarenheter kan en mer autentisk bild erhållas av hur ADHD påverkar deras liv och vad som är angeläget för dem i hanteringen av funktionsvariationen.

Studien antar en metodologisk ansats som har sin grund i fenomenologin, enligt Friberg och Öhlén (2021). Denna ansats möjliggör för forskaren att identifiera två regionala livsvärldar. Den första är den regionala livsvärlden i skolan, vilket syftar till skolmiljön där flickorna med ADHD befinner sig och interagerar med lärare, kamrater och andra aktörer. Här möter de utmaningar som är centrala för studiens syfte. Den andra regionala livsvärlden är i hemmet, som refererar till hemmiljön där vårdnadshavarna har sina erfarenheter och upplevelser relaterade till flickornas beteenden. Vårdnadshavarna observerar och hanterar här flickornas beteendemönster. Därmed tar studien inspiration från livsvärldsfenomenologi, som beskrivs av Bengtsson (2005), och syftar till att förstå människors levda erfarenheter och livsvärldar genom att undersöka hur individer tolkar och ger mening åt sin omgivning och situation. I praktiken innebär detta att undersökningen försöker förstå de levda erfarenheterna och perspektiven hos flickorna med ADHD och deras vårdnadshavare inom dessa två livsvärldar.

6.1 Urval

Urvalet i denna studie utgjordes av fyra flickor och deras vårdnadshavare, som upplevt utmaningar under sin skoltid innan ADHD diagnosen ställdes. Det har genomförts åtta intervjuer. Enligt Kvale och Brinkman (2014) bör det ingå mellan 6–25 deltagare i kvalitativa studier. Urvalet var avgränsat till flickor som diagnostiserades med ADHD vid 11 års ålder eller senare men senast det år de avslutade gymnasiet, för att fokusera på deras upplevelser under skoltiden innan ADHD diagnos ställdes. Urvalet är inte slumpmässigt utan det består av deltagare som har valt att delta och som författarna har nått genom privata kontakter.

Anledningen till valet att inte inkludera pojkar i denna studie är för att den tidigare forskningen som gjorts i huvudsak har koncentrerat sig på pojkar. Därav har valet landat på att belysa just flickors upplevelse av denna funktionsvariation för att bidra till lite mer jämbördig kunskap mellan de båda könen. På grund av tidsmässiga och resursmässiga restriktioner har det inte funnits möjlighet att inkludera intervjuer med skolpersonal, som mentorer, specialpedagoger eller rektorer, för att synliggöra deras upplevelse kring flickor med ADHD i skolan.

För att rekrytera deltagare till studien implementerades följande strategi: Inledningsvis utformades två olika missivbrev (se bilaga 1–2), ett avsett för annons i föreningen Attention och ett som skulle skickas ut till potentiella deltagare med vilka det fanns en etablerad bekantskap genom yrkesprofessionerna. Missivbrevet till föreningen Attention innehöll en kortfattad beskrivning av studiens syfte och en förfrågan om att få annonsera på deras plattform. Samtidigt skickades det andra missivbrevet ut till potentiella deltagare, där de informerades om studien och ombads att delta. Rekryteringsstrategin med att annonsera i Föreningen Attention mötte vissa hinder och därmed uppstod lite förseningar i arbetet. När strategin ändrades och annonser lades ut på privata sociala medier resulterade detta i deltagande från 8 frivilliga individer som uppfyllde kriterierna för studien. Några deltagare var under 15 år, vilket då krävdes skriftligt samtycke från flickans vårdnadshavare (se bilaga 3). Vid de fall där detta behövdes, skickades blanketten tillsammans med ett frankerat kuvert till vårdnadshavarna, där de efter underskrift sändes tillbaka.

För att avidentifiera deltagarna i studien har det valts att namnge dem med fiktiva namn. Det tänktes också kunna underlätta för läsaren om flickans namn börjar med samma bokstav som dess vårdnadshavare som är med i studien:

Maria 18 år, vid 17 års åldern fastställdes diagnos “Lindrig ADHD med övervägande svårighet med uppmärksamhet och koncentration”. Vårdnadshavare är pappa Martin.

Signe 14 år, vid 12 års ålder fastställdes diagnos “Medelsvår ADHD”. Vårdnadshavare är mamma Sara.

Anna 13 år, vid 11 års ålder fastställdes diagnos “Lindrig grad av övervägande svårighet med uppmärksamhet och koncentration”. Vårdnadshavare är mamma Agnes.

Julia 18 år, vid 11 års åldern fastställdes diagnos “Blandad form av ADHD, dvs svårigheter både med koncentration och hyperaktivitet”. Vårdnadshavare är mamma Jenny.

6.2 Genomförandet av intervjuer

Datansamling genomfördes genom individuella halvstrukturerade intervjuer, vilka baserades på en halvstrukturerad intervjuguide. Denna metodik följer riktlinjerna föreslagna av Kvale och Brinkmann (2014). Intervjuguiden var uppdelad i olika teman med frågeområden som önskades beskrivas av respondenterna (se bilaga 4–5). Samtliga intervjuer genomfördes online via Zoom-plattformen. Vid alla intervjuer deltog båda studenterna som skriver uppsatsen. Rollerna varierades mellan olika intervjuer där en av studenterna ledde samtalet och den andra spelade in ljudet, antecknade, beskrev tolkningar av materialet och formulerade följdfrågor. Enligt Wide och Hakeman (2021) är detta ett sätt att höja kvalitén på intervjusituationen.

Intervjuerna genomfördes med en informant i taget, ansikte mot ansikte, online via Zoom och ljudet spelades in via appen Röstmemo för senare analys. Kvale och Brinkmann (2014) rekommenderar inspelning, då intervjupersoner kan fokusera på intervjun och dess innehåll. Intervjuerna med flickorna tog mellan 30–40 minuter och med vårdnadshavarna tog det ca 60 minuter.

Efter avslutad intervju överfördes inspelningsmaterialet omedelbart till Göteborgs Universitets OneDrive-plattform för säker lagring och transkribering. Därefter raderades materialet från telefonerna för att säkerställa att all data behandlades i enlighet med EU:s allmänna dataskyddsförordning (GDPR). All data som samlades in och transkriberades förvarades på Göteborgs Universitets OneDrive. Endast behöriga personer har åtkomst till materialet.

6.3 Bearbetning och analys

Materialet transkriberades direkt efter varje avslutad intervju med hjälp av transkriberingsverktyget i Wordprogrammet via Göteborgs Universitet OneDrive. Transkriberingen genomarbetades sedan manuellt, genom att lyssna på ljudfilen och korrigering av eventuella felaktigheter i transkriberingen. Den som var ansvarig för ljudinspelningen var också den som transkriberade intervjun och delade sedan dokumentet med den andra studenten via OneDrive.

Dataanalysen i studien baserades på en tematisk analysmetod. Detta valdes eftersom Bryman (2018) hävdar att tematisk analys ger möjlighet att upptäcka mönster och teman i det insamlade materialet på ett systematiskt sätt, vilket möjliggör en djupare förståelse av deltagarnas upplevelser och tolkning av sina levda erfarenheter.

Ett ställningstagande har övervägts i att använda ett digitalt program för att underlätta arbetet med att synliggöra mönster i empirin. Valet att manuellt identifiera mönster och teman i intervjudata framför att använda ett digitalt program var ett medvetet beslut för att säkerställa en djupare förståelse av materialet. Det digitala programmet fångar inte upp de underförstådda betydelseerna som kommuniceras "mellan raderna" i intervjuerna. Detta inkluderar tonfall, pauser och icke verbala signaler som inte kan fångas upp av ett textbaserat analysprogram. Manuell analys tillåter en flexibilitet, något som är centralt i kvalitativ forskning. Analysen av intervjuerna följde en strukturerad metod där materialet genomgick flera steg för att kategoriseras och sorteras. Först färgkodades inslagen för att grovt särskilja utmaningar och möjligheter. Denna process genomfördes med syftet och frågeställningarna i sikte. Sammanfattningar av intervjuerna baserades på de teman som presenterades i intervjuguider och delades in i ett antal underkategorier. Enligt Dalen (2015) är den tematiska analysen en bra metod för att skapa resultat i en studie med fenomenologisk ansats. Två separata dokument skapades för att skilja mellan flickornas upplevelser och åsikter samt vårdnadshavarnas perspektiv, detta för att få en tydligare bild av de olika aktörernas upplevelser. Först analyserades materialet för flickorna och vårdnadshavarna var för sig. Därefter genomfördes en sammanhållen analys för att identifiera övergripande teman. Metodens fördelar inom den kvalitativa intervjustudien med halvstrukturerad intervjuguide inkluderar möjligheten att följa upp med följdfrågor. Denna teknik möjliggör en mer nyanserad förståelse av fenomenet Wide och Hakeberg (2021). Svaren från flickorna och vårdnadshavarna för olika teman sammanställdes sedan i ett resultat som presenterades var för sig.

6.4 Trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmering

I en kvalitativ forskning anser Bryman (2018) att forskaren ska använda ord som trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmering i stället för reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Eftersom denna studie är en kvalitativ undersökning väljs Brymans (2018) begrepp. Studien utgår hela tiden från syftet och frågeställningarna för att öka trovärdigheten i studien. I bearbetandet av resultatet i arbetet har det använts artiklar som är publicerade i tidskrifter eller journaler som är vetenskapligt granskade, vilket ökar till trovärdighet. Pålitlighet kan tolkas som att samma resultat bör erhållas av den insamlade empirin oavsett hur många gånger studien omprövas. Men i denna studie var inte avsikten att få in samma resultat nästa gång en liknande studie genomförs. Avsikten med studien var snarare att göra flickors och dess vårdnadshavares röster hörda utifrån deras unika upplevelse. Pålitligheten i denna studie styrks genom att en halvstrukturerad intervjuguide med öppna frågor har använts till alla respondenter. En intervjuguide användes till flickorna (se bilaga 5) och en liknande för vårdnadshavarna (se bilaga 4) detta för att få fram upplevelser som grundar sig i målgruppens specifika situation.

Intervjuaren ska helt undvika ledande frågor, respondenternas svar får inte påverkas av intervjuaren (Bryman, 2018). Detta har varit i åtanke under alla intervjuer. Anledningen till att intervjuerna ljudinspelades var att risken att någonting glöms bort eller efterkonstrueras minimeras (Kvale och Brinkmann 2014). För att prata om konfirmering bör forskaren ha ett professionellt ställningstagande under hela processen och bibehålla objektiviteten i studien för att egna värderingar inte ska påverka resultatet (Bryman 2018). Det är en strävan, men medvetenheten om att egna kunskaper kan påverka resultatet finns i denna forskningsansats. Resultatet som framkommer är inte generaliserbart, men det är en presentation av olika former av upplevda sanningar. Överförbarhet är inte ett primärt kriterium inom denna ansats, syftet är att förstå och beskriva ett fenomen på ett djupgående sätt, snarare än att generalisera forskningsresultat till en större population.

6.5 Etiska överväganden

I forskningsprocessen är det av betydelse att upprätthålla höga etiska standarder, något som Vetenskapsrådet (2017) betonar. I enlighet med dessa principer har etiska aspekter som var relevanta för studien noggrant övervägts och hanterats. Detta inkluderar att säkerställa deltagarnas välbefinnande, att respektera deras integritet och konfidentialitet samt att hantera eventuella risker eller känsliga situationer som kan uppstå. I den följande delen av arbetet beskrivs de specifika etiska utmaningar som blev identifierade och hur dessa hanterades under studiens gång.

Informationskravet uppfylldes genom att forskaren i förväg delgavs en skriftlig information om studiens syfte, om deltagarnas frivillighet att ställa upp i studien, samt att studien skulle användas enbart i forskning. För att säkerställa överensstämmelse med gällande lagstiftning i EU:s allmänna dataskyddsförordning (GDPR) inkluderades en tydlig information om respondenternas rättigheter och integritet i missivbrevet som skickades ut i förväg. Enligt Vetenskapsrådet (2017) beskrevs i denna information även hur intervjun skulle genomföras, inklusive användningen av ljudinspelning och transkribering.

Samtyckeskravet beaktades då några av flickorna i studien var under 15 år, vilket innebar att vårdnadshavare behövde ge sitt samtycke för att deras döttrar skulle få vara med i studien. Det kunde bli ett problem om några flickor ville medverka men inte fick tillstånd av sina vårdnadshavare. I vår studie uppstod inte denna typ av problem. Studien genomfördes endast efter att båda vårdnadshavarna till flickorna under 15 år hade gett sina skriftliga samtycken att delta i studien. Det förutsattes att flickorna var tillräckligt gamla för att förstå studiens syfte och vad som förväntades av dem.

I relation till konfidentialitetskravet kunde etiska dilemman identifieras. Det handlade dels om informanternas upplevelse av att deras identitet skyddades i studien. Men också om deras upplevelse av hur deras berättelser delades och användes. Återkoppling om hur informanternas svar förstods under intervjuerna blev på så vis ett verktyg för att hantera dessa dilemman. För att säkerställa flickornas och vårdnadshavarnas integritet så skyddades all data som samlades in och behandlades med sekretess. Deltagarnas namn och personliga uppgifter anonymiserades. Detta delgavs informanterna både skriftligt och muntligt. Deltagarna fick skriftlig information om att all data som samlades in under studien endast skulle användas för forskningens och studiens syfte, samt att allt insamlat datamaterial skulle raderas efter studiens publicering. På detta sätt uppfyllde studien nyttjandekravet.

7 Resultat

Resultaten från de genomförda intervjuerna ger insikter i de erfarenheter, utmaningar och strategier som flickor med ADHD och deras vårdnadshavare möter. Studiens empiri har analyserats med hjälp av de två teorierna, socialkonstruktivism och feministisk teori. Teorierna speglar också hur resultaten förstås i ljuset av en fenomenologisk forskningsansats. Resultatet presenteras i tre huvudteman. Varje tema presenteras i ett till fyra underteman. Vissa resultat har utelämnats och presenteras inte närmare, då en framträdande roll inte har observerats i hur dessa områden påverkat individens välmående och kunskapsinhämtning i skolan. När det gäller områden som närvaro, flickornas fritidsintressen och pubertetens inverkan på flickornas ADHD-symptom har utelämnats från studiens resultat av de tidigare nämnda skälen och på grund av platsbrist inom ramen för examinationsuppgiften. Resultatet från flickorna presenteras först och därefter presenteras resultaten från vårdnadshavarna. Analysen presenteras tillsammans med citat ur respondenternas berättelser.

7.1 Vägen till ADHD diagnos

7.1.1 Flickornas upplevelse av tidiga skolerfarenheter

Flickornas berättelser om tidiga skolerfarenheter speglar ett gemensamt tema av svårigheter med koncentration och känslan av att vara annorlunda. Maria reflekterar över sina tidiga skolår och understryker en känsla av att vara ett steg efter sina jämnåriga. Hennes erfarenhet ger insikt i hur flickor med ADHD ofta kan känna sig osynkroniserade med sina klasskamrater, vilket kan bidra till känslor av utanförskap och otillräcklighet.

Maria:

Så mina föräldrar ville ju att jag skulle stanna kvar ett år till. För om jag tror att de alltså tänkte, jag var liksom ett steg bakåt just i alltså hur jag uppfattar och alltså inläring och sånt. Jag liksom bara levde i en annan värld än de andra barnen.

Maria och de andra flickorna upplevde sig som mindre kompetenta jämfört med sina kamrater, en självbild som började formas redan under tidig barndom. Detta ger en inblick i hur deras självuppfattning och förmågor formades i relation till samhällets normer och förväntningar. Julia, en annan deltagare, delar med sig av hur diagnosen har förändrat hennes sätt att hantera sina svårigheter.

Julia:

Jag tycker att det är bra med diagnos för då vet vi ju liksom för jag kanske ja, men att jag blir argare eller alltså har svårt att koncentrera mig ibland och även liksom varför jag var så som jag var innan. Så då kan man hantera det på ett annat sätt än vad jag kanske hade kunnat göra om jag inte visste varför.

Julias erfarenheter understryker vikten av att förstå och namnge sina svårigheter för att bättre kunna hantera dem. Diagnosen ger ett språk och ett ramverk som gör det möjligt för flickorna att förstå sina upplevelser och reaktioner.

Maria hade förväntningar på att en ADHD-diagnos skulle leda till mer konkret stöd i vardagen, men upplevde att hon endast fick medicinering som stöd.

Maria:

Jag trodde nämligen att när man får en diagnos att man få lite mer, ja men alltså fysiskt stöd, inte liksom, eller psykiskt stöd jag vet inte riktigt, men att man får mer hjälp. Alltså tips i vardagen. Jag vet inte riktigt, men jag fick ju inget sånt, utan det liksom bara medicin.

Denna upplevelse pekar på en brist i det holistiska stödet för flickor med ADHD, där medicinering blir den primära lösningen utan att tillräcklig pedagogisk eller psykologisk hjälp erbjuds.

Anna delar sina erfarenheter av att leva med ADHD och hur det har påverkat hennes skolgång. Hennes berättelse ger insikt i de utmaningar som flickor med ADHD kan möta i skolan och det övergripande stödet de behöver.

Anna:

Jag kommer inte ihåg jättemycket från lektioner och så överhuvudtaget och det säger väl en del om min diagnos, just att det var liksom aldrig riktigt något jag fokuserade på.

Annas beskrivning tyder på de svårigheter hon har upplevt med uppmärksamhet och koncentration i skolan. Det understryker också de behov som hon och andra flickor med ADHD kan ha av en mer holistisk och individanpassad pedagogisk och psykologisk hjälp utöver enbart medicinering. Misstankar om dyslexi hos Maria och Signe under låg- och mellanstadiet pekar på skolans försök att förklara deras svårigheter.

Maria:

Jag vet faktiskt inte. Jag har inte fått någon specialhjälp i skolan, nästan alls. Jag fick i, jag tror i fyran, så gick jag på någon sån här, medans alla andra hade svenska lektion så satt jag utanför med en lärare och det var flera i min klass som hade det här och typ så här gick igenom. Om bokstäver och hur man läser vissa ord och jag kommer inte ihåg exakt, men det pågick ett litet tag för skolan trodde jag hade dyslexi. Jag hade så svårt för svenska. Svenska och att läsa och att skriva och allt det där. Men sen så har jag varit väldigt. Jag har stått emot, idén om att få hjälp. Den hjälp jag behövt, för att jag liksom inte ska känna mig utanför.

Detta visar på hur Maria kämpade för att passa in och anpassa sig till skolans normer. Den hjälp hon fick var inte anpassad efter hennes specifika behov, vilket ledde till att hon avvisade ytterligare stöd för att undvika att känna sig annorlunda. Denna erfarenhet understryker vikten av att skolan erbjuder anpassad hjälp som verkligen möter elevernas unika behov, snarare än att försöka passa in i befintliga mallar. Samtliga flickor betonar svårigheter med läsning och en preferens för att lyssna på ljudböcker. Detta kan tolkas som ett försök från skolans sida att förstå och hantera deras utmaningar genom en diagnos. Deras erfarenheter pekar på specifika utmaningar för flickor med ADHD i en skolmiljö som inte alltid är anpassad för deras behov, vilket är ett exempel på hur samhällliga könsnormer och strukturer påverkar flickors upplevelser och möjligheter i utbildningssammanhang.

7.1.2 Vårdnadshavarnas upplevelse av tidiga skolerfarenheter

Vårdnadshavarnas upplevelse av sinas döttrars tidiga skolerfarenheter beskrivs i ett fall som vårdnadshavaren misstänkte att dottern hade ADHD redan i 4-års åldern då hon främst såg att hennes dotter hamnade i sociala svårigheter när hon umgicks med fler än en kompis. Hon fick dock inte det gehör från förskolans personal som hon hoppades på. Pedagogerna på Julias förskola hade en misstanke om att flickan eventuellt var understimulerad, vilket möjligen resulterade i beteendemönster som sökte uppmärksamhet. I två andra fall misstänkte inte vårdnadshavarna att det låg någon diagnos som orsak till deras döttrars sätt att fungera, utan förklarade det mer som en personlighet som omgivningen ibland hade svårt att hantera.

I det fjärde fallet fanns diffusa tankar hos vårdnadshavare och skolpersonal om diagnos tidigt på lågstadiet, och det ledde till en läs- och skrivutredning. Dyslexidiagnosen som utredningen resulterade i kändes dock aldrig riktigt rätt hos vare sig vårdnadshavare eller hos dottern. Skolan fungerade ändå enligt lärarna, men hos dottern låg ständigt en känsla av saknad av rätt stöd. Hade hon fått rätt förklaringar och stöd från början tror Pappa Martin att hon hade kunnat presterat i den höga grad som hon upplever att hon har kapacitet till.

Pappa Martin:

Hon har behövt lägga ner så mycket mer energi vid skolarbetet. Men också en psykisk påfrestning av att hela tiden känna att man inte riktigt klarar prestera enligt förväntningarna som hon hade på sig själv också.

Martin menar att hans dotter alltid känt att hon har förmåga till att få höga betyg. Men när skolans insatser inte känts rätt har hon lagt mycket tid på skolarbetet på sin fritid. Trots mycket egna studier har hon inte lyckats få de betyg hon strävat att få. Detta menar Martin har påverkat henne psykiskt.

7.1.3 Psykiskt lidande

Anledningen till att flickornas vårdnadshavare initierar en utredning för sina döttrar är när de ser tecken på att deras barn mår psykiskt dåligt. Några har fått hjälp av skolan att få kontakt med vården för att göra en utredning, medan andra har lämnat in egen remis till vården och på så sätt kommit i kontakt med rätt vårdinstans. Mamma Jenny berättar hur hennes dotter uttryckte sig strax innan en ADHD utredning startades.

Mamma Jenny:

Hon hade en klump i magen på kvällarna, hon var ledsen, hon var arg på sig själv och uttryckte att hon inte ville leva för att hon kände att hon inte liksom kunde hantera situationerna som uppstod i skolan.

Detta citat exemplifierar hur hennes dotter försöker ta ansvar för situationerna som hon hamnat i under skoldagen. Flera uttalanden som ledsen och arg, visar på att dottern kände sig skyldig för det som hänt.

7.2 Svårigheter och utmaningar

7.2.1 Flickornas upplevelse av socialt samspel

Flickornas upplevelse av socialt samspel utgör en betydande del av deras dagliga liv och påverkas signifikant av deras ADHD. De gemensamma svårigheterna i att etablera och upprätthålla vänskap, som framgår av flickornas berättelser, belyser en känsla av att vara annorlunda och utanför. Marias strategi att hålla sig till en mindre grupp med nära vänner är ett sätt att hantera de sociala utmaningarna.

Maria:

Jag tror att liksom jag har alltid haft en lite mindre trygg grupp som har varit med mig under flera år. Så jag har ju aldrig varit en sån som liksom får vänner jätteenkelt och har liksom massa vänner utspridda utan jag liksom haft. Alltså såg till att jag får liksom bra vänner, när jag väl får vänner, så. Ja att jag har liksom en mindre grupp som jag är väldigt nära med. Det har liksom varit med i hela mitt liv.

Denna utsaga visar att Maria har hittat en metod för att hantera sina sociala utmaningar genom att bygga djupare och mer meningsfulla relationer, snarare än att försöka passa in i en bredare social grupp.

Anna, å andra sidan, upplevde konflikter och missförstånd som en större del av hennes sociala interaktioner, vilket ledde till komplicerade situationer både i skolan och i hemmet.

Anna:

Väldigt tjafsigt, väldigt mycket bråk med tjejerna. Vi fick till och med så här föräldramöten och sånt ibland. Där våra föräldrar kom in och behövde prata, och så satt vi i ett rum med lärarna, liksom. Ja, det var ganska jobbigt.

Annas erfarenheter tyder på en ökad konfliktnivå i hennes relationer, vilket inte bara påverkade henne personligen utan också involverar hennes familj och skolpersonalen. Detta illustrerar hur ADHD kan leda till komplexa sociala dynamiker som kräver ytterligare stöd och förståelse från vuxna.

Julias svårigheter med att bibehålla vänskapsrelationer visar på en annan dimension av de sociala utmaningarna som flickor med ADHD kan möta. Hennes berättelse om upprepade konflikter och missförstånd ger insikter i hur ADHD kan påverka kommunikationsförmågan och förståelsen för sociala nyanser:

Julia:

När jag har varit mindre har jag väl haft lite svårare att behålla kompisar eller så. Det har varit så här att vi har varit kompisar, till att vi inte varit kompisar. Sen har vi varit kompisar igen och så har det hållit på så. Det var väldigt mycket bråk. Men också att jag tolkat något och blev arg och så.

Julias upprepade mönster av vänskap, konflikt och försoning pekar på en underliggande osäkerhet och svårighet med att hantera sociala relationer, vilket är typiskt för många med ADHD. Hennes tendens att missförstå eller felaktigt tolka sociala signaler ledde till konflikter, vilket ytterligare förstärker hennes känsla av osäkerhet i relationer. Konflikterna med hennes syster var också en betydelsefull del av Julias erfarenhet, vilket belyser hur ADHD kan påverka familjedynamiken.

Julia:

Jag har bråkade mycket med min lillasyster. Det skiljer ett år mellan oss så vi är rätt nära. Det har behövts läggas tid på att det ska funka mellan oss, och liksom sådant.

Denna del av Julias erfarenhet visar hur ADHD inte bara påverkar personen själv utan också de närmaste runtomkring, och hur det kan kräva ansträngningar och förståelse från familjemedlemmarna för att upprätthålla harmoniska relationer.

Sammantaget understryker flickornas erfarenheter behovet av ett större fokus på sociala färdigheter och stödstrategier för att hjälpa flickor med ADHD att navigera i sina relationer. Detta inkluderar både stöd i skolan och hemma, där familjer och lärare kan spela en väsentlig roll i att främja positiva sociala interaktioner och förståelse för hur ADHD påverkar flickornas sociala liv.

7.2.2 Vårdnadshavarnas upplevelse av socialt samspel

I Studien har det framkommit att flera av flickorna i studien hamnat i svårigheter i sociala sammanhang. Vårdnadshavarna till dessa flickor upplever att döttrarna hamnade i konflikter mer och mer ju äldre de blev. En vårdnadshavare berättar att hennes dotter är utsatt för mobbning, en annan vårdnadshavare berättar att hennes dotter blir utåtagerande när hon upplever sig trängd i sociala situationer. I ett fall upplevde inte vårdnadshavarna problem med socialt samspel, enligt dottern beror detta på att hon medvetet hela livet försökt att skapa relation med ett fåtal nära vänner, eftersom hon då upplever att hon mår bäst. I de övriga fallen tog det sociala mycket energi från vårdnadshavarna för att hjälpa sina döttrar att hantera den oro och ångest de upplevt inför och efter social kontakt. De flesta vårdnadshavare uttrycker att de behöver stötta sin dotter i konflikter som startat i skolan.

Mamma Jenny beskriver att hon ofta fått telefonsamtal från andra vårdnadshavare som klagat på hennes dotters beteende i skolan. Det har handlat om samtal där andra vårdnadshavare kräver att Jenny ska förbjuda sin dotter att delta i skolans aktiviteter.

Jenny:

Allting som hände i skolan resulterade ofta i att jag fick väldigt mycket samtal från andra vårdnadshavare. Å de liksom, ja men det var allt från att jag hade ett ouppfostrat barn tills att de krävde att. Nej, men hon får inte åka på den bussen för mitt barn känner sig inte trygg när hon åker den bussen. Det var väldigt mycket sånt som jag önskar att jag hade fått stöttning från skolan. Liksom för jag kände att. Man visste till slut inte, vilket ben man skall stå på.

Jenny beskriver här konkret hur de samtal hon fått ta emot från andra vårdnadshavare har låtit. Samtalen kom efter situationer som uppstått under skoltid. Hon berättar också att skolans personal inte tog ansvar för situationerna som uppstod i skolan. Jenny uttrycker en önskan om ett bättre samarbete med skolans personal.

Vidare beskriver vårdnadshavarna att det upplevs som en svår uppgift att stötta sina döttrar i de sociala svårigheter som deras barn ofta hamnat i under uppväxten. Mamma Agnes ger exempel på vilka svårigheter som hon upplever är svåra att stötta sin dotter i.

Mamma Agnes:

Det är ju alltså tufft att märka att liksom ens barn har mycket runt omkring sig och kämpar med. Man vill ju att de ska ha det bra, att de ska ha vänner och att det ska funka i skolan och det ska funka hemma. Jag vill ju bara att hon ska få ordning på skolan och behöver inte bli någon toppstudent, men bara att liksom att det ska funka och sen det här med relationerna tycker jag är så jobbigt. Tråkigt att det ska vara så.

Agnes beskriver att när hennes barn upplever svårigheter så upplever även föräldern svårigheter. Både vad gäller måluppfyllelse i skolarbetet, att få relationer med kompisar att fungera och att stötta sitt barn i att sortera kring alla intryck som hennes dotter upplever i sin omgivning.

7.2.3 Flickornas upplevelse av inläring och koncentration

Flickornas utmaningar i att upprätthålla koncentration och fokus är avgörande för deras skolframgång och välbefinnande. Annas beskrivning av hur hon lätt kunde bli distraherad och hade svårt att koncentrera sig även hemma vid till exempel läxläsning. Detta påvisar att svårigheterna inte är begränsade till skolmiljön utan genomsyrar även hennes dagliga liv.

Anna:

De behöver sitta bredvid, för liksom så fort de typ vänder ryggen, då sitter jag och bara gör något annat liksom. Jag har väldigt dålig koncentration hemma.

Denna erfarenhet visar att flickans behov av att få stöttning med de exekutiva förmågorna är ständigt närvarande. Detta påverkar hennes förmåga att självständigt utföra även vanliga uppgifter. Det är därmed av vikt att flickans behov tillgodoses både i skolmiljön och i hemmet.

Flickornas känsla av att vara annorlunda och mindre kompetenta än andra påverkar deras självförtroende och motivation för inläring. Marias känsla av underlägsenhet är ett exempel på hur ADHD kan påverka flickornas självbild.

Maria

Ja, jag även nu idag så tror jag att jag underskattar mig själv för mycket på grund av att jag liksom alltid känt mig mindre än andra när det kommer till kunskapsnivå. ...jag märker liksom nu i vardagen att jag liksom underskattar mig själv mycket. ...saker jag typ fortfarande känner att jag inte vet, saker som jag borde veta

Detta påpekar vikten av att flickor får stöd och bekräftelse för att tillgodose deras behov av att bygga upp en mer positiv självbild och skapa tilltro till sina förmågor. Ytterligare utmaningar som flickorna upplever är ämnen som inte väcker deras intresse, såsom naturvetenskap och matematik, samt den negativa påverkan av mobbning och bristen på anpassat stöd. Dessa faktorer skapar en ogynnsam inlärningsmiljö som förvärrar deras svårigheter och minskar deras motivation. Julias behov av struktur och förutsägbarhet är ytterligare en aspekt av hur ADHD påverkar flickornas dagliga liv och skolgång vilket exemplifieras nedan.

Julia:

...det tar mycket tid att få saker gjort. Sen har jag också alltid haft svårt med förändring liksom, eller jag måste veta vad som ska hända och när det ska hända, liksom så, väldigt strukturerat och planerat.

Denna insikt betonar behovet av en anpassad och förutsägbar inlärningsmiljö, där flickorna kan få struktur och tydlighet för att bättre hantera sina utmaningar.

Sammanfattningsvis visar dessa berättelser flera utmaningar som flickor med ADHD står inför, och vikten av att tillhandahålla rätt stöd och resurser för att hjälpa dem att lyckas i både skolan och vardagen.

7.2.4 Vårdnadshavarnas upplevelse av inläring och koncentration

Samtliga vårdnadshavare upplever att deras dotter haft svårigheter med att upprätthålla koncentration. Hur länge de olika individerna kan upprätthålla fokus på rätt sak beror på om de är väldigt intresserade eller ej. Vad som blev synligt i denna studie är att genomgångar på 20 minuter är för länge för en del flickor i studien även när de gick på högstadiet. I studien har en variation av svårigheter blivit synliga, vilket innebär att några flickor oftast hamnat i mer eller mindre svårigheter av ovanstående. Vid några fall i studien föregicks ADHD-diagnosen av en läs- och skrivutredning som resulterade i en dyslexidiagnos. I ett av fallen upplevde vårdnadshavaren att denna diagnos inte riktigt stämde då anpassningarna som är tänkta för att passa för elever med dyslexi inte hade någon önskad effekt hos deras dotter. Det dröjde sju år från det att dyslexidiagnosen ställdes tills att en ny utredning startades och som i stället resulterade i en ADHD-diagnos som för familjen därefter kändes helt rätt. Under den här perioden beskriver vårdnadshavaren till dottern, resan genom skolan.

Pappa Martin:

Det kändes lite grann som att man cyklar i uppførsbacke och man visste inte riktigt varför. En uppførsbacke ser man och vinden känner man, men här var det ett stort frågetecken.

Här beskriver pappa Martin att skolpersonalens misstankar om dyslexidiagnos varit felaktig. Familjen upplevde inte önskad effekt av det anpassade stödet som sattes in efter dyslexidiagnos. Därav upplevdes fortfarande svårigheterna lika svåra och en fortsatt undran levde kvar då om vilken hjälp som skulle kunna passa bättre.

I ett annat fall i vår studie står dyslexidiagnosen kvar efter ADHD-diagnos, som också upplevdes korrekt hos de berörda individerna.

7.2.5 Vårdnadshavarnas upplevelse av samarbete med skolan

Vägen till diagnos upplevde vårdnadshavare hade kunnat gått fortare i en del fall om samarbetet med skolan hade varit bättre. I en del fall var det skolans kurator eller specialpedagog som väckte misstanken inför vårdnadshavarna att deras dotter kan ha ADHD, som gjorde att vårdnadshavarna tog kontakt med vården för att göra en NPF-utredning. I ett av fallen fördröjdes processen av att flickans båda vårdnadshavare inte såg samma behov av att göra en NPF-utredning. Nedanstående vårdnadshavare uttrycker en upplevd tröghet i samhället i stort för att få stöttning kring sin dotter.

Mamma Sara:

...man sliter ju sig gråhårig ibland. Överlag är det trögt, både skolan och vården, alltså allt man söker hjälp för eller vart man än söker hjälp. Ja, det är inte riktigt rätt forum, du får ringa någon annan.

Sara beskriver här att det är svårt i samhället i stort att få tag i rätt person som vårdnadshavare kan få stöd ifrån. Detta beskriver hon som slitsamt. Vidare synliggörs i empirin hur det kan upplevas av vårdnadshavare att få reda på att deras dotter fått en ADHD - diagnos fastställd.

Mamma Agnes berättar:

Diagnosen är på ett sätt skönt att ha. För då vet man ju lite mer vad det handlar om samtidigt, är det ju också liksom en sorg, så är det.

Citatet visar på en känsla av en dubbelhet i att få en diagnos bekräftad. Dels blir det en förklaring på varför barnet ibland reagerar som hon gör. Men Agnes visar också att det upplevs som en sorg i att hennes dotter har en funktionsvariation.

Pappa Martin berättar att det varit svårt att få skolpersonalen att förstå hur pass svår svårighetsgraden varit för deras dotter, och uttrycker också att en NPF-utredning (Neuropsykiatrisk utredning) skulle gjorts under mellanstadietiden, efter att dyslexidiagnosen inte upplevdes som korrekt. Vårdnadshavaren uttrycker sin upplevelse kring avsaknad av rätt diagnos under nästan hela hans dotters skoltid.

Pappa Martin:

Den största utmaningen har varit att se sitt barn försöka prestera, vill lära sig, vill komma framåt i skolan och i livet, men någonting är det som bromsar in det.

Martin beskriver att det varit en utmaning som förälder att se sitt barn kämpa hårt med skoluppgifter och andra problem som hans dotter stött på under livet. Han såg att hans dotter hade ett eget driv att komma framåt, men att hon då behövde kämpa ganska mycket ensam för att komma dithän hon ville. Ytterligare en vårdnadshavare uttrycker samarbetet med skolan som ett ensamarbete:

Mamma Jenny:

Jag kände mig ganska maktlös ofta för samtidigt som jag förstår, för den tjejen de såg i skolan. Det var ju inte den tjejen jag hade hemma på kvällarna. De var en helt förtvivlad tjej som inte kunde sova och mådde jättedåligt. Så samtidigt som man själv, liksom är lärare så. Alltså man försökte ju se det från olika perspektiv, men hur det än är så är man ju mer mamma än vad man är lärare i sådana här situationer.

Denna förälder visar på att hennes dotter uppvisade olika sidor av sig själv i skola och hemma. Citatet tyder också på att det är svårt att få till ett bra samarbete med skolan när parterna ser så olika saker och har olika känslor inför individen som är i behov av stöd. Dessutom blir ytterligare ett dilemma här synligt, då informanten också arbetar som lärare och har en vilja att försöka se problemet från olika synvinklar.

7.2.6 Vårdnadshavarnas upplevelse av anpassningar

Vårdnadshavarna uttrycker att det är svårt att få de anpassningar som är bestämt att ges, verkligen genomförs av alla lärare. I materialet blir det tydligt att det ofta brister i kommunikation och relation med lärare och elev när anpassningar ska implementeras och genomföras vilket erfars av följande vårdnadshavare.

Mamma Sara:

De har faktiskt gjort en anpassning och där blev också fel från början, för de har en liten grupp på skolan, just för sådana här barn som har lite svårigheter, men de liksom bjöd in på ett fel sätt och det var ju liksom en annan sorts av folk där. Hade de gjort det på ett lite snyggare sätt bjudit in henne. Ta med dig en kompis så ska vi gå hit bort till det här rummet här borta. Här finns det resurser, här kan vi hjälpa dig på rätt sätt. Men det var lite som att nej, vi har plan A. Jaha var ju den då. Ja, det är allt som ska gå. Men jag sa ja, fast hon kommer inte sätta sin fot där. Hur ska ni liksom jobba med att hon ska komma? Nej, det var, det vet vi inte. Men hon ska bara gå där. Men vad är plan B? Ingen, nehej, men då blir hon en korridorstjej, alltså.

Citatet visar att det inte alltid är så enkelt att sätta in anpassningar till elever genom att bara berätta för en elev att hon är välkommen till en stödgrupp. Vårdnadshavaren beskriver att hon vet hur lärarna kan göra för att locka hennes dotter till att ta emot hjälp.

7.3 Möjligheter och vägar framåt

7.3.1 Flickornas upplevelse av framgångsfaktorer

Samtliga flickor i studien hittar styrka och koncentration genom sina kreativa uttrycksformer. Deras berättelser visar på en koppling mellan kreativitet och deras förmåga att hantera ADHD-symptom. Signe berättar om målande som en strategi för att hantera rastlöshet, medan Maria lyfter fram konst som en central del av hennes liv och skolgång, där hon har utmärkt sig genom sin kreativitet. Hennes relation till konsten har varit en källa till styrka och har hjälpt henne att utmärka sig i skolan. Här beskriver Maria om hur denna förmåga gett henne kraft att ta sig igenom svårigheter.

Maria:

Konst har alltid varit med i hela mitt liv och jag tyckte om att måla, jag har tyckt om att uttrycka mig artistiskt och vara kreativ. De ämnena har jag alltid haft höga betyg i under hela mitt liv. I skolan, men sen på gymnasiet så stack jag ut väldigt mycket enligt mina lärare för att jag var väldigt kreativ i hur jag utförde vissa uppgifter... till exempel nu sista året i gymnasiet så gjorde jag filmer till mina muntliga redovisningar, alltså lite kortare klipp som jag visade i början som jag själv hade redigerat och så. Det var liksom ingen annan som hade gjort det och det tyckte lärarna verkligen mycket om. Mitt gymnasiearbete var ju också någonting som ingen någonsin hade, alltså har varit på det området. Så det är nog min starka sida att vara kreativ och tänka utanför ramen och att uttrycka mig muntligt.

Maria belyser hur hennes kreativitet inte bara var ett sätt för henne att uttrycka sig utan också en metod för att sticka ut och skapa en unik identitet i skolan. Genom att använda sin konstnärliga förmåga, kunde Maria hitta sätt att engagera sig i skolarbetet på ett sätt som passade henne och hennes inlärningsstil. Detta exempel visar på vikten av att tillhandahålla mångsidiga inlärningsvägar i skolan, särskilt för elever med ADHD.

Uttryck för konstnärlighet fungerar inte bara som en avkoppling utan också som en metod för att upprätthålla koncentration under skoltid och i andra sammanhang. Julia beskriver en annan aspekt av hur hon hanterar sitt behov av att vara sysselsatt med något för att kunna koncentrera sig när hon lyssnar på andra.

Julia:

Jag måste ju nästan göra någonting samtidigt. Typ att jag lyssnar, jag sminkar mig eller gå runt i det här rummet eller något sånt.

Julias strategi att göra något parallellt med att lyssna är ett exempel på hur individer med ADHD kan hitta kreativa lösningar för att hantera sina koncentrationssvårigheter. Denna metod hjälpte henne att upprätthålla fokus och bearbeta information effektivare. Julias sätt att hantera sina symtom visar på behovet av att skolmiljön är flexibel och tillåter olika sätt att lära sig, vilket kan vara avgörande för framgång för många elever.

Vidare visar flickorna en imponerande målmedvetenhet och vilja att uppnå höga mål i sina liv, trots de utmaningar de stöter på till följd av ADHD. Maria delar med sig av sitt resonemang när hon funderar kring hennes framtidsmål och hur hon har anpassat sina ambitioner över tid för att passa hennes individuella behov och potential.

Maria:

Då har jag liksom tänkt. Men vad är det du egentligen vill med det att bli psykolog? Kan man inte hitta det i andra yrken? Och då tänkte jag liksom med socionom, ja det är ju ungefär samma sak, det är bara det att de inte har alla rättigheter som en psykolog hade haft, men jag kan ju fortfarande bli en terapeut. Genom att först utbilda mig till socionom.

Marias eftertanke och förmåga att anpassa sina mål till hennes egen verklighet är ett exempel på hur ungdomar med ADHD kan navigera i sina framtidsplaner. Genom att omvärdera och anpassa sina mål kan de hitta vägar som bättre motsvarar deras förmågor och intressen.

7.3.2 Förtroendefullt vuxenstöd som framgångsfaktor för flickorna

Flickornas berättelser belyser den avgörande roll som förtroendefulla vuxna spelar i deras hantering av ADHD och deras skolgång. Dessa relationer erbjuder stöd, vägledning och en känsla av trygghet, vilket är betydelsefullt för deras välbefinnande och framgång i skolan. Signe delar med sig av sin upplevelse av att ha en stödjande och förstående NO-lärare samt en assistent i skolan. Dessa vuxna har spelat en nyckelroll i att skapa en miljö där hon känner sig bekväm och kan hantera sina ADHD-utmaningar mer effektivt.

Signe:

Men alltså den här NO läraren. Vi kunde bara liksom, ja titta på varandra, så såg hon att jag behövde gå ut och sa att det var okej, ja.

Om sin assistent reflekterade Signe på liknande sätt:

Vi jobbade några uppgifter sen så gick vi ut och tog en paus tillsammans. Sen så gjorde vi klart uppgifterna. Och så gjorde vi så på varje lektion. Så det kändes liksom bättre att vara på lektion då.

Signes erfarenheter belyser vikten av anpassningar och förståelse i skolmiljön för elever med ADHD. Hennes NO-lärare och assistentens förmåga att känna in och tillmötesgå hennes behov är ett exempel på hur anpassat stöd kan göra en betydande skillnad i en elevs skoldag. Genom att ge Signe möjligheten att ta pauser och arbeta i en takt som passar henne, kunde dessa vuxna hjälpa henne att känna sig mer bekväm och framgångsrik i skolan.

Julia reflekterar över hur en vuxen resursperson i skolan spelat en central roll i hennes förmåga att hantera sina behov av att få stöttning i att utveckla sina exekutiva förmågor. Denna mentorfigur har inte bara funnits där för att lyssna och stötta, utan också för att hjälpa henne att navigera genom skolan.

Julia:

...när jag var yngre då, alltså, då vet vi ju att det var ju kanske han som jag fick ta ut min ilska på istället för ja, än andra. Ja alltså, jag tycker alltid han har funnits där och är det någonting, så har han typ lyssnat och diskuterat och typ alltid trott på mig. Och ja, pratat på ett bra sätt och. Alltså, han har alltid lyssnat och stöttat mig typ.

Julias upplevelse av sin mentor understryker betydelsen att ha tillgång till en vuxen som hon kan lita på och som ger henne trygghet. Detta mentorskap har hjälpt Julia att hantera sina känslor på ett mer konstruktivt sätt och har gett henne ett säkert utrymme att uttrycka sig och få vägledning. Relationen har även bidragit till att bygga upp hennes självförtroende och att känna sig värderad och förstådd i skolmiljön.

7.3.3 Vårdnadshavare upplevelse av deras döttrars behov

De behov som blev synliga i intervjustudien med vårdnadshavarna var att de upplevde att deras döttrar hade ett stort behov av att få uppleva trygghet inom skolans väggar. För att deras döttrar ska kunna uppleva det krävdes ett fungerande förebyggande arbete mot mobbning samt ett aktivt fungerande arbete för att motverka mobbning. Deras döttrar behövde också ett tillitsfullt bemötande från skolans personal. En av vårdnadshavarna beskriver vikten av att deras dotter har en tillitsfull relation med en vuxen på skolan.

Mamma Jenny:

Jag är ju väldigt nöjd med att hon fick en resurs så att säga och att hon förstod hur viktig han var för hennes välmående i skolan, att hon hade någon som hon visste hon kunde lita på. Framför allt tror jag att hon kände att Kalle tycker om mig för den jag är liksom oavsett vad som händer så påverkar inte det vad han tycker om mig och det tror jag var en otrolig trygghet och att man sen också såg liksom till att det blev positiva resultat. Att hon haft denna person över tid, det har varit räddningen.

Jenny beskriver här att en tillitsfull relation med en vuxen på skolan har varit av särskild vikt för hennes dotters upplevelse av trygghet i skolan. Dottern har också haft insikt i att denna person varit betydelsefull för hon ska lyckas i skolan, samt att hon upplevt att den vuxna tycker om dottern precis som hon är oavsett vad hon gör så finns han kvar som ett stöd för henne i skolan.

Ytterligare en vårdnadshavare berättar att hennes dotter haft minst en förtroendefull relation på skolan.

Mamma Agnes:

Ja, sexan och sjuan och nu i åttan, har hon mer kuratorn som hon håller kontakt med som hon går och pratar med om det är någonting vi försöker ändå säga att när det händer något så gå och prata med någon vuxen direkt.

På denna skola har alltså Agnes dotter Anna funnit tillit till kuratorn, vilken finns tillgänglig så fort behovet uppstår hos Anna. Alla vårdnadshavare upplever att det varit positivt när skolan erbjudit en tätare kontakt med någon vuxen på skolan. Alla flickor i studien har dock inte blivit erbjudna detta, däribland Signe. Hennes mamma Sara uttrycker behov hos sin dotter där en önskan fanns att skolpersonalen visade att de brydde sig om hennes dotter.

Mamma Sara:

Alltså det handlar ju om liksom visa lite. Alltså, man visar respekten, men att jag lyssnar dig, jag fullföljer det har hänt och det, det är ju mycket jag har märkt. Är ju det här att se mig, hör mig. Mycket uppmärksamhet, mycket, mycket och därför känner jag att det är viktigt att möta det. Det handlar ju bara om hur man bemöter henne. Hur bemöter du hennes behov, vad hur ska vi få dig att bli intresserad av det här? Alltså hon vill ju berätta hur hon vill ha det.

Här beskrivs inte ett behov av förtroendefull relation med en specifik vuxen, utan mer en önskan om att personal som arbetar på skolan ska känna till hennes datters behov av uppmärksamhet. Att flickor får möjlighet att lära sig studieteknik och eller ha en tätare kontakt med någon på skolan för att få hjälp med social utveckling visade sig vara positiva framgångsfaktorer för samtliga flickor i studien. Mamma Sara beskriver att när möjligheterna till tillitsfull relation skapades i skolan, så upptäcktes också vilket stöd som kunde bli framgångsrikt tydligare utifrån de behov som därmed blev synliga för personalen.

Mamma Sara:

Han var bara assistent, stöd, assistent eller bara, Som var älskad på hela skolan, alla ungdomar älskade honom. Jag sa flera gånger; Kan han och min dotter få sätta sig och göra lite uppgifter? Ja, det fick man ju till några gånger och det funkade klockrent. De satt i korridoren och räknade och så frågade jag; Men vad var det som gjorde att det funkade med honom? Ja, vi gjorde några uppgifter mamma, men sen så tog vi en paus och så gjorde vi några uppgifter och så höll vi på.

Här beskriver vårdnadshavare att en studieteknik som fungerar för hennes dotter var täta pauser i kombination med en vuxen på skolan som hon hade tillit till.

7.3.4 Flickornas upplevelse av anpassningar som framgångsfaktor

Flickornas erfarenheter lyfter fram vikten av individuellt anpassade strategier och stöd i skolmiljön för att hantera de behov som kan härledas till ADHD. Deras berättelser visar på en variation av anpassningar som gjorts för att underlätta deras inläring och välbefinnande. Anna ger här exempel på hur specifika anpassningar har hjälpt henne att hantera sina utmaningar i skolan. Dessa anpassningar, som inkluderar att arbeta i lugnare miljöer och använda hörlurar, visar på vikten av att anpassa skolmiljön till elevernas individuella behov.

Anna:

Jag brukar sitta i grupprummet och sen brukar jag också ha det, brukar vara resurser som jag brukar få sitta med ganska ofta. Sen brukar jag ha hörlurar eller skärmar för att skärma av. De brukar komma fram till mig och fråga om jag behöver lite hjälp och sånt typ. Komma fram till mig och förklara extra, så jag fattar för vissa saker är ganska svårt i skolan tycker jag, för de sakerna jag inte tycker är roligt, de blir svåra.

Annas erfarenheter belyser hur anpassningar som till synes vara enkla kan ha stor inverkan på elevers förmåga att fokusera och lära sig. Genom att tillhandahålla en lugn arbetssituation och använda hjälpmedel som hörlurar kunde Anna få en miljö som minimerar distraktioner och gjorde det lättare för henne att koncentrera sig. Dessutom visar hennes erfarenhet av att få extra förklaringar och stöd, det vill säga att få ett individuellt anpassat tillvägagångssätt kan vara lösningen för att förstå och ta till sig läromaterial. Anna beskriver också hur hon har utvecklat egna strategier för att hantera oro och ångest, vilket är en vital del av hennes förmåga att fungera väl i skolmiljön

Anna:

Jag har lärt mig typ 3 trick på hur man kan hantera oro och ångest. Det första är att man kan dricka vatten för då måste man andas lugnt genom näsan typ. Och då brukar det vara så när jag typ har panikattacker. Och andra tricket är att man ska hålla handen på hjärtat och så luras hjärnan att någon kramar den och då ska man andas in 2 gånger genom näsan och en gång genom munnen. Och typ tredje saken är att man ska räkna typ hur många saker och vilka färger typ finns i ett rum.

Annas användning av dessa tekniker är ett bevis på hur individer med ADHD kan utveckla egna metoder för att hantera sina känslor och reaktion på ett konstruktivt sätt. Genom att använda enkla men effektiva strategier som, djupandning, självkramning, och distraktionsmetoder, lyckades Anna hitta sätt att lugna sig själv under stressfyllda situationer. Detta visar på vikten av att elever med ADHD får möjligheter att lära sig och praktisera självregleringstekniker som kan hjälpa dem i både skolan och i andra delar av deras liv. Dessa strategier tillsammans med stöd från sina vårdnadshavare, vänner och från olika personer från skolans värld gav flickorna i studien verktyg för att navigera genom de utmaningar som ADHD förde med sig. I någon form hade alla uttryckt en önskan efter bekräftelse från sina lärare och att bli sedda för sina starka sidor.

Flickorna uttryckte en önskan om att byta skola för att få en ny start. Detta tyder på att de upplevde sig utestängda och missförstådda i sina befintliga skolmiljöer och önskade en förändring. Signe reflekterar kring sitt beslut att byta skola för att få en ny start, vilket ger en inblick i hur betydelsefullt det är för elever med ADHD att känna sig förstådda och stöttade i sin skolmiljö.

Signe:

Görs nu bara för att jag vill byta och få en ny start. Blir det värre så blir det. Då kan jag inte göra någonting åt det. Jag vill bara få en ny start...

Signes längtan efter en ny start är en indikation på hur utmanande skolmiljön kan vara för elever med ADHD. Hennes beredskap att ta risker för en potentiell förbättring visar på en vilja att finna en miljö där hon kan trivas och lyckas. Detta framhäver behovet av att skolor aktivt arbetar för att skapa en inkluderande och stöttande atmosfär där alla elever, oavsett deras utmaningar, känner sig välkomna och kan nå sin fulla potential.

Samtliga flickor i studien betonar behovet av att skolmiljön tillhandahåller individuellt anpassat stöd för att hantera de utmaningar som kommer med ADHD. De efterlyser ett mer personligt och flexibelt bemötande från skolan och lärarna. Till skillnad från Annas erfarenheter kring att ta emot stöd i skolan, delar här Maria sin personliga erfarenhet och reflekterar över hur hennes tveksamhet att söka hjälp och ställa frågor i skolan har påverkat hennes lärande och självförtroende.

Maria:

Ja definitivt att någon sitter med mig och hjälper mig med läxorna och så. Jag tror att när jag har varit mindre, jag har varit väldigt liksom. Jag har stått emot hjälp som har, som jag egentligen borde ha liksom släppt in. Jag har alltid liksom haft väldigt svårt för att ta emot hjälp. Under hela mitt liv i skolan. När det kommer till liksom saker jag undrar eller så, så har jag inte vågat fråga lärare. Jag tror att det kommer från att när jag var yngre så var jag så pass liksom bak i allting att jag inte vågade fråga över huvud taget för att jag skämdes över hur långt bak jag låg. Och att det har väl liksom gjort att jag fortfarande än idag inte vågar fråga så mycket efter hjälp.

Marias erfarenheter ger en insikt om hur en elevs tidigare upplevelser kan forma deras inställning till att söka hjälp. Hennes tvekan att be om hjälp och ställa frågor tyder på en djupare osäkerhet som har sitt ursprung i tidigare erfarenheter av att känna sig efter, i skolan. Detta belyser vikten av att skapa ett stödjande och icke dömande bemötande i skolmiljön. Önskvärt är att de elever som upplever svårigheter ska uppmuntras och stöttas att aktivt söka hjälp utan att känna skam eller rädsla. Det är av vikt att lärare och skolpersonal är lyhörda för elevernas behov och arbetar för att skapa en tillitsskapande atmosfär där eleverna känner sig säkra att uttrycka sina behov och svårigheter.

Flickornas frustration över bristen på stöd från skolan framgår tydligt i deras berättelser. De har upplevt att skolan inte alltid har kunnat erbjuda det stöd de behöver, särskilt när tidigare insatser inte har lett till förväntade resultat. Signe reflekterar över sina egna upplevelser av denna situation och hur den påverkat hennes beslut att hantera sina utmaningar.

Signe:

Jag kände mest att det inte finns någonting att göra för att jag inte får den hjälpen jag behöver. Så jag valde att gå hem.

Signes beslut att lämna skolan på grund av brist på adekvat stöd är ett exempel på konsekvenserna av otillräckliga anpassningar i utbildningssystemet för elever med ADHD. Hennes erfarenheter belyser behovet av att skolor inte bara erbjuder initialt stöd, utan också är beredda att omvärdera och justera dessa stödåtgärder över tid. Det är angeläget att skolan inte ger upp med elever som kämpar, utan i stället fortsätter att utforska nya sätt att hjälpa dem att lyckas och trivas i skolmiljön. Signes situation understryker vikten av att ha en flexibel och lyhörd inställning i utbildningen, där elevernas individuella behov och feedback står i centrum för att utforma effektiva undervisnings- och stödstrategier.

Maria reflekterar över hennes erfarenheter av att söka och ta emot hjälp i skolan. Hon delar med sig av sina tankar om hur hennes tveksamhet att be om hjälp har påverkat hennes akademiska framsteg och självförtroende.

Maria:

Och där har jag liksom inte fått någon större hjälp. De har inte tagit initiativ till att säga att du har det svårt, utan de har liksom jämfört mig med andra elever som hade sämre betyg. Och då har de inte tyckt att jag har några egentliga problem. Men de vet inte hur höga mål jag har för mig själv. För att nå de höga målen som jag har velat nå i mitt liv. Så har jag inte fått de förutsättningarna som jag behöver.

Marias berättelse lyfter fram hur tidigare erfarenheter av att känna sig efter i skolan kan påverka viljan och förmågan att söka hjälp. Hennes tveksamhet att be om stöd speglar en djupare känsla av osäkerhet och rädsla för att bli betraktad som annorlunda eller mindre kapabel. Detta tyder på att det har en betydande vikt att lärare och skolpersonal skapar en inkluderande och stöttande atmosfär, där elever med ADHD känner sig trygga att uttrycka sina behov och söka hjälp. Att uppmuntra och stärka elevers självförtroende att be om stöd är betydelsefullt för att de ska få den hjälp de behöver för att lyckas i skolan.

Flickornas berättelser visar att det är nödvändigt för skolmiljön att vara aktiv och engagerad i att erbjuda individuellt anpassade stödåtgärder. Det är av betydelse att skolan har en öppenhet av att tänka utanför de traditionella anpassningarna och att vara lyhörd för elevernas egna förslag och behov. Det är också avgörande att skolan kontinuerligt omvärderar och anpassar stödåtgärder för att säkerställa att de är effektiva och gynnar elevernas inläring och trivsel.

7.3.5 Vårdnadshavarnas upplevelse av anpassningar som framgångsfaktor

Mamma Agnes uttrycker att lärarna sett dotterns behov av stöttning kring impulsivitet och behov av minskat synintryck för att få möjlighet att kunna fokusera på sina egna uppgifter även innan hon fick ADHD-diagnos.

Mamma Agnes:

Hennes lärare har försökt titta på hur hon verkar arbeta bäst, till exempel sitta lite ensam så att hon inte störs av de andra eller att hon hela tiden ska se vad andra gör, hon har fått en stressboll att plocka med och någon skärm framför sig.

Här berättar Agnes att hennes dotter fått hjälpmedel utifrån hennes dotters behov av lugn arbetsplats, minskat synintryck och behov av att sysselsätta händerna med något. Denna lärmiljö har dottern haft tillgång till även innan en ADHD-diagnos blev fastställd.

De flesta anpassningar som sätts in för flickorna i studien är koncentrerade till sätt att skapa inläring för kunskapsinhämtning. De vårdnadshavare som upplever att anpassningarna varit tillfredställande för deras dotter är när anpassningar även satts in för att stötta dotterns sociala utveckling. En vårdnadshavare beskriver nedan känslan när dottern blev beviljad en resursperson.

Mamma Jenny:

Jag är ju väldigt nöjd med att hon fick en resursperson så att säga och att hon förstod hur viktig han var för hennes välmående i skolan.

Jenny påpekar att stöttning i den sociala utvecklingen också behövs för att inhämtning av kunskaper och välmående också ska bli möjlig.

7.3.6 Vårdnadshavarnas förslag på möjliga vägar framåt

Vårdnadshavarna i studien önskar att deras kompetens kring sina döttrar tagits tillvara på ett bättre sätt genom skolgången än vad de blivit. De önskar att de blivit tillfrågade kring vilka anpassningar som de tror skulle vara till gagn för deras dotters mående och kunskapsutveckling. Flera vårdnadshavare berättade i intervjuerna att de hittat strategier för att hjälpa sin dotter med läxor, men som inte blev tillvaratagen i skolan på grund av att lärarna inte bjöd in till den här typen av samarbete med vårdnadshavarna. De hade önskat ett bredare intresse från lärarna för hur deras dotter lär sig bäst, snarare än att endast erbjuda ett fåtal anpassningar som har sina fasta ramar om hur de ska användas vilket nedanstående vårdnadshavare har erfarenheter kring.

Pappa Martin:

När de inte riktigt räckte till. Så var det ändå rätt så svårt att få ändring på dem eller få nya eller andra möjligheter. Det var mer så att det var det här vi har att erbjuda, så passar det inte, Nej då? Då finns det inte så många möjligheter.

Martin fick upplevelsen av att skolan enbart har ett fåtal anpassningar att sätta in och han saknar en flexibilitet i sättet att arbeta med anpassningar i skolan.

Vid intervjuerna kunde en önskan höras från vårdnadshavarna om mer flexibelt sätt att bedriva undervisningen i deras döttrars skola. Bland annat gavs exempel på en önskan om när insatta anpassningar inte gav önskad effekt, att de då skulle fortsätta att leta efter andra anpassningar som inte tidigare har använts. Konkreta önskemål på anpassningar som vårdnadshavare uppgav i studien var att:

- Skapa möjlighet för deras dotter att få höra/se genomgången igen på ett lättillgängligt sätt efter skoldagens slut.
- Få kontinuerlig enskild tid med ämneslärare/kurator/annan vuxen på skolan som flickan känner tillit till, för att få stöd i skolarbetet eller andra sociala frågor.
- Konkreta tips och undervisning i studieteknik.
- Att glappet mellan mellanstadiet och högstadiet ska minska.

Ett önskemål som framkom under intervjun var att bygga bort så många hinder som möjligt i skolans miljöer för att tillmötesgå de behov som elever med exekutiva svårigheter ofta hamnar i när de börjar i högstadiet.

Mamma Sara:

Man kanske skulle ha fortsatt hela vägen upp till nian eller kanske sjuan åttan och få ha en bänk eller ha en låda där du har dina saker. Ja, precis som man har på mellan- och lågstadiet.

Här ges ett konkret förslag på hur skolan skulle kunna bygga bort flera problem som mamma Sara upplever att hennes dotter skulle bli hjälpt av i övergången till högstadiet.

7.4 Resultatsammanfattning

Vägen till ADHD-diagnos

Resultatet visar att flickorna i studien upplevde att de skilde sig från sina jämnåriga redan från tidig barndom. Flickorna berättade om svårigheter med att lära sig läsa och att upprätthålla sociala kontakter och utmaningar i att hålla fokus under samtal. Detta ledde ibland till fysiska eller psykiska konflikter. Deras vårdnadshavare hade olika erfarenheter; medan vissa identifierade tecken på ADHD tidigt, insåg andra inte att deras döttrars beteende kunde vara relaterat till ADHD på grund av en annan uppfattning om symptomen. När vårdnadshavarna insåg att deras döttrar led av psykiska påfrestningar, sökte de hjälp för en djupare förståelse av deras tillstånd. Flickorna själva beskrev känslor av låg självkänsla, utåtagerande beteende och ledsamhet, vilket ytterligare illustrerar de mångfacetterade utmaningarna de stod inför.

Svårigheter och utmaningar

Både flickorna i studien och vårdnadshavarna uttrycker att de upplevt svårigheter med att hantera socialt samspel. Av flickorna i studien beskrivs inläring och koncentration som en svårighet om det är något som ska läras in, inte upplevs som väldigt intressant. Upplevs kunskapsinhämtningen som givande och intressant för flickorna, då kan inläringen av momentet ske utan vidare svårigheter. Några flickor i studien behövde dock få hjälp med att hitta kompensatoriska strategier för att hantera svårigheter inom läs- och skrivområdet. Vårdnadshavarna uttrycker en ytterligare svårighet som handlar om att få till rätt anpassningar utifrån deras döttrars behov.

Möjligheter och vägar framåt

Resultatet visar att flickorna ofta använder kreativa uttrycksformer som en framgångsfaktor för att hantera sina ADHD-relaterade utmaningar. Deras berättelser anger vikten av att stödja och uppmuntra kreativa vägar för inläring och personlig utveckling. Detta är särskilt relevant i en utbildningskontext där traditionella inlärningsmetoder kanske inte alltid är optimala för elever med ADHD. Denna del av studien framhäver också behovet av att skapa förtroendefulla relationer mellan elever och vuxna i utbildningsmiljön. Detta är av särskilt vikt för elever med ADHD, där dessa relationer kan spela en avgörande roll i att stödja deras inläring, självkänsla och social utveckling. Det som också visat sig bli en framgångsrik insats i studien handlar inte enbart om att insatta anpassningar är utformade efter flickornas behov. Vårdnadshavarna i studien visar därtill att det spelar roll hur anpassningen introduceras och genomförs för att insatsen ska bli framgångsrik. Resultatet pekar på att det framför allt krävs en kombination av ovanstående insatser för att flickorna ska uppleva att deras behov av bekräftelse, uppmärksamhet, att skapa tillit till sina egna förmågor och trygghet ska bli tillgodosett. Resultaten visar också att generella stödåtgärder, som brukar fungera för elever med behov av stöttning i att utveckla flickors exekutiva förmågor, behöver individanpassas för att få önskad effekt.

8 Diskussion

I detta avsnitt följer en diskussion som knyter samman resultaten från studiens respondenter med den teoretiska ramen och tidigare forskning som utforskats. Diskussionens syfte är att belysa komplexiteten som präglar flickors liv innan en ADHD-diagnos fastställts och dess inverkan på skolsituation och hemmiljö. Genom att förena empiriska data med teoretiska perspektiv bidrar det till att öka förståelsen för flickors behov och möjligheter. Efter diskussionen presenteras en sammanflätad reflektion över den använda metodologin. Avslutningsvis ges en sammanfattning av slutsatserna och förslag på vägar för framtida forskning inom detta område.

8.4 Resultatdiskussion

8.4.1 Vägen till ADHD diagnos

Studien belyste ADHD:s specifika utmaningar för flickor, vilket även reflekterades i intervjuerna med flickorna själva. Forskning såsom Kopp m.fl. (2010) och Bruchmüller m.fl. (2012) understryker att flickor med ADHD ofta upplever sociala och uppmärksamhetsrelaterade problem. Denna slutsats stämmer väl överens med studiens intervjuresultat, där flickorna beskrev utmaningar med koncentration och en känsla av att vara annorlunda från kamrater, vilket påverkar både skolgång och social interaktion. Intervjuerna belyste även hur flickor med svårigheter med exekutiva funktioner, ofta upplever en hög grad av självkritik och jämför sig med andra från tidig ålder, vilket även återspeglas i Ohan och Johnstons (2006) forskning. Detta belyser vikten av att synliggöra flickornas behov och stödja dessa aspekter i flickornas liv och skolgång.

Studien reflekterar en socialkonstruktivistisk syn på hantering av individuella skillnader, i linje med Barlebo Wennerbergs (2010) diskussion om socialkonstruktivism. En feministisk tolkning, grundad på teorier av West och Zimmerman (1987) samt de Beauvoir (2012), belyser hur flickornas erfarenheter speglar könsspecifika förväntningar och normer som påverkar deras skolgång. De intervjuade flickorna upplevde varierande respons från skolan, vilket speglas i Olsson (2022) forskning om skillnader i hantering av ADHD-symptom baserat på kön. Flickor tenderar att få färre anpassningar än pojkar, vilket kan påverka deras möjligheter att få adekvat stöd och behandling. Denna ojämlikhet i förväntningar och stöd kan ses som en manifestation av samhällliga könsnormer och diskuteras inom feministisk teori av forskare som West och Zimmerman (1987) samt Lykke (2009).

Läs- och skrivutredning

Enligt Gustavsson och Hedevåg (2020) är det vanligt att en ADHD-diagnos hos flickor föregås av en läs- och skrivutredning, ett mönster som fastställdes tidigt av Willcutt och Pennington (2000). I studien framkom att misstankar om läs- och skrivsvårigheter ofta dök upp innan skolpersonalen övervägde ADHD, vilket speglar en könsskillnad i diagnostiken där pojkar sällan genomgår dyslexiutredningar i samma omfattning. Denna skillnad beror på att flickor oftare diagnostiseras med uppmärksamhetsproblem som huvudsymptom. Eftersom skolpersonalen som initierade en läs- och skrivutveckling, visade sig ha förankring i forskning kring att läs- och skrivsvårigheter ofta blir synliga innan misstanke om ADHD väcks, så bidrar det till att skolpersonalens handlande blir logiskt. Problemet som vårdnadshavare i studien upplevde var att skolpersonalen ibland stannade vid dyslexidiagnosen, trots att vårdnadshavarna ifrågasatte dess fullständighet.

Flickornas användning av ljudböcker i stället för traditionell läsning framstår som en anpassning till deras lässvårigheter och illustrerar behovet av anpassade inlärningsmetoder. Denna insikt kompletteras av forskning som belyser olika pedagogiska tillvägagångssätt för flickor med ADHD (Olsson, 2022).

Upptäckt av behov av stöd kring de exekutiva förmågorna

I uppsatsen framhövdes forskningen av Carlsson Kendall (2015), som pekar på att det ofta är flickornas vårdnadshavare som först märker att deras barn stöter på hinder i skolan. Detta understryker hur betydande det är att skolpersonalen lyssnar på vårdnadshavarnas bekymmer, även om lärarna kanske inte själva har observerat samma problem. Vidare nämndes en studie av Kopp m.fl. (2010), som visade att i hälften av fallen med diagnoser var det vårdnadshavarna som först blev uppmärksamma på problemen. Kopp m.fl. (2010) argumenterade för att om skolan hade tagit oron från vårdnadshavarna på större allvar, skulle fler flickor ha fått adekvat stöd tidigare i deras skolgång, hävdar forskaren. Anledningen till att skolans personal i studien i de flesta fall inte tog vårdnadshavarnas oro på allvar kan ses som en kunskapsbrist i skolan om hur det kan vara att leva med dessa svårigheter som flicka i dagens skola.

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt sätt att förstå vårdnadshavarnas subjektiva upplevelse i form av att uppfatta deras dotters beteende som en personlighet, kan tolkas som att de lägger in sociala och kulturella aspekter som inte har en objektiv sanning. Å andra sidan, när det gäller vårdnadshavarnas uppfattning om deras dotters beteende som en del av hennes personlighet, är det kopplat till socialkonstruktivism, som diskuteras av Barlebo Wennerberg (2010). Denna teori fokuserar på hur individens uppfattningar och kunskaper är formade av deras sociala och kulturella kontexter. Vårdnadshavarnas subjektiva upplevelse och tolkning av dotterns beteende som reflekterande av hennes personlighet kan ses som en konstruktion baserad på deras egna sociala och kulturella förståelse och förväntningar.

Tidigare i arbetet står det beskrivet att de flesta flickor blir diagnostiserade med ADHD sent i tonåren eller i vuxenlivet (Carlsson Kendall, 2015). I studien fastställdes diagnos tidigare än vad som generellt beskrivs i tidigare forskning. Detta kan tyda på en ökad medvetenhet och förbättrad diagnostik kring ADHD hos flickor, vilket är positivt. Det kan också vara ett resultat av förändrade samhällsnormer och en större öppenhet kring psykiska funktionsvariationer. Denna tidiga upptäckt kan bidra till bättre anpassning och stöd för flickorna i skolan och hemmiljön.

Ur resultatet synliggörs en upplevelse både hos vårdnadshavare och flickorna i studien att de saknade rätt utformat stöd under de tidiga skolåren som matchade individernas behov. Detta kan ses som problematiskt då det enligt läroplanen för grundskolan betonas likvärdighet och inkludering, samt att alla elever har rätt till en utbildning som anpassas efter deras behov och förutsättningar (Skolverket, 2022). Detta innebär att skolan har ett ansvar att identifiera och tillgodose behoven hos elever, oavsett om de har en formell diagnos eller inte. Skollagen, som reglerar den svenska skolan, förstärker detta krav. Den slår fast att alla elever har rätt till en utbildning som är likvärdig och av god kvalitet. Skolan har skyldighet att erbjuda extra stöd och anpassningar för elever som behöver det (Skollagen, 2010) oavsett om de har en fastställd diagnos eller ej. Att skolan har svårigheter med att i tidiga skolår kartlägga flickornas behov och anpassa stödåtgärderna därefter, framkom tydligt i studien, baserat på respondenternas erfarenheter.

8.4.2 Svårigheter och utmaningar

Social förmåga

En av de mest framträdande likheterna som framkommer är de sociala utmaningarna som flickor med ADHD upplever. Studien i kombination med tidigare forskning, såsom den av Ohan och Johnston (2006) och Gordon och Hinshaw (2017), visar att flickor med ADHD ofta har färre sociala interaktioner, kämpar med lägre självkänsla och har svårigheter med att upprätthålla vänskapsrelationer. Dessa speglas i de intervjuade flickornas berättelser där de beskriver känslor av socialt utanförskap och konflikter med jämnåriga. Vårdnadshavarna beskriver också att deras döttrar hamnat i sociala svårigheter i mindre och högre grad i olika perioder samt att de kommit till uttryck på olika sätt. Här kan en socialkonstruktivistisk syn på social interaktion och gemenskap vara relevant. Det blir tydligt hur deras upplevelser av socialt utanförskap konstrueras genom interaktioner med sina klasskamrater och miljön runtomkring. Detta visar på hur flickornas sociala värld konstrueras genom deras interaktioner, vilket kan tolkas genom en socialkonstruktivistisk syn på social interaktion och gemenskap.

Exemplet i sista citatet från flickorna 7.2.1 visar på hur ADHD inte bara påverkar flickornas sociala liv i skolan utan även hemma. Detta kan analyseras genom ett feministiskt teoretiskt perspektiv. Forskare som West och Zimmerman (1987) samt Lykke (2009) diskuterar hur kön och genus konstrueras och påverkar individens erfarenheter i samhället. Deras teorier kan hjälpa till att förstå flickornas erfarenheter som en spegling av de sociala normer och förväntningar som formar flickors sociala relationer.

I resultatet beskrivs en osäkerhet hos en flicka i studien när hon blir hänvisad att få stöd i en grupp med få andra elever. Här blir det tydligt ur ett socialkonstruktivistiskt synsätt att lärarna inte tar hänsyn till hur flickan kan uppleva situationen, när hon inte får hjälp att ta plats i en ny grupp med individer där hon kanske upplever att hon inte är socialt accepterad ännu. Ur ett feministiskt synsätt kan det också bero på att hon inte känner sig hemma i den gruppen om det tidigare enbart är pojkar i den gruppen.

Inläring och koncentration

En annan väsentlig likhet är svårigheterna med uppmärksamhet och fokus, som också påverkar flickornas akademiska prestationer. Både vårdnadshavarna och flickorna i studien har angivit att inläring och koncentration varit en svårighet. Några flickor beskriver att det ibland varit lätt att lära sig nya saker om hon varit intresserad av ämnet. Därav är svårigheten med inläring och koncentration inte konstant utan kan variera.

Beträffande problem med uppmärksamhet och fokus, som även påverkar flickornas akademiska prestationer, får stöd av forskningen som Eriksson och Carlsson (2016) kommit fram till. Deras arbete visar på att uppmärksamhetsproblem är en central aspekt av ADHD-problematiken hos flickor. Intervjuerna i studien visar att inläring och koncentration varierar betydligt, vilket överensstämmer med Scitutto m.fl. (2004) som fann att lärare ofta inte uppmärksammar dessa problem hos flickor i samma utsträckning som hos pojkar. Det är dock väsentligt att framhålla att intervjuerna ger en mer personlig och detaljerad bild av hur dessa problem manifesterar sig i flickornas vardagsliv.

Det som framträder i denna studie, i jämförelse med tidigare forskning, är hanteringen av flickor med ADHD i skolmiljön. Tidigare forskning (Olsson, 2022) har visat på skillnader i bemötandet av pojkar och flickor med ADHD i skolan, medan intervjuerna i denna studie belyser mer konkret hur dessa skillnader påverkar flickorna. Det framkommer en tydlig tendens att skolpersonal är mindre benägen att göra anpassningar för flickor med ADHD, hävdar Olsson (2022) i en svensk narrativ studie. Detta pekar på brister i skolsystemet. Rantala och Heikkilä (2019) menar att pojkar och flickor får olika stöd i relation till vilket beteende de uppvisar. Samma beteende resulterar ofta i olika stöd, beroende på om de är flickor eller pojkar. Odenbring (2014) hävdar att det ställs olika förväntningar på individerna om de är pojkar eller flickor. Vidare diskussion kan inriktas på hur dessa fynd bidrar till en förståelse för ADHD hos flickor och hur skolor och vårdnadshavare kan använda denna kunskap för att förbättra stöd och behandling. I empirin ges beskrivningar från flickornas upplevelser kring inläring och koncentration. Genom en socialkonstruktivistisk lins, som Barlebo Wennerberg (2010) utforskar, kan det bidra till en förståelse för flickornas behov av struktur och förutsägbarhet som centrala för deras inläring och kunskapskonstruktion. Teorin belyser hur inlärningsmiljön och interaktionerna med omgivningen formar flickornas erfarenheter och hur de förstår och hanterar sina svårigheter med uppmärksamhet och fokus. Detta perspektiv visar hur sociala och kulturella faktorer påverkar flickornas inlärningsprocess och deras upplevelse av skolmiljön.

Ur ett feministiskt perspektiv, enligt forskare som West och Zimmerman (1987) samt Lykke (2009), framträder hur flickornas upplevelser och självförtroende påverkas av samhällets förväntningar och normer kring genus. Teorin betonar hur könsmaktsordningar och stereotyper påverkar flickornas förmåga att navigera i skolsystemet, särskilt i relation till deras erfarenheter av svårigheter med exekutiva funktioner. De Beauvoirs (2012) analyser av kvinnors sociala position och konstruktionen av kön ger ytterligare insikt i dessa komplexa samspel, vilket är relevant när flickornas utmaningar med specifika ämnen och de sociala och emotionella påfrestningar de upplever i skolan tas i beaktande.

Samarbete med skolans personal

Vårdnadshavarna beskriver ytterligare en svårighet och det handlar om att få till ett bra samarbete med skolan. Dels i samarbetet med att få till en diagnos, då skolan och hemmet såg olika beteenden hos deras döttrar. I vissa fall var det vårdnadshavarna som behövde kämpa för att få skolans personal att förstå att döttrarna hade det svårt i skolan. Dessutom var det i några fall skolans personal som väckte misstanken om svårigheter inom kriterier för ADHD. Vårdnadshavarna beskriver att de ofta har tips på hur skolan kan göra lärmiljön tillgänglig för deras döttrar, men tillfrågas sällan om detta. Ofta uppstår därför problem i relationen mellan flickan och skolpersonalen.

Rollen som vårdnadshavare

Resultaten är förenliga med tidigare forskning som framhäver att kvinnor, särskilt mödrar, oftast tar på sig huvudansvaret för barnets välmående och agerar som primära vårdgivare (Gordon och Hinshaw, 2017). Detta fenomen innebär en ökad börda och stress för kvinnor, vilket i sin tur kan ha negativa konsekvenser för deras hälsa och livsmöjligheter. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, så som det framhävs av Barlebo Wennerberg (2010), kan vårdnadshavarnas upplevelser och utmaningar i att hantera deras döttrars ADHD förstås som formade av samhällets förväntningar och normer. I detta sammanhang kan vårdnadshavarnas känslor av att vara ansvariga för vissa svårigheter och dilemman, i samhället kopplas till samhälleliga föreställningar om föräldraskap och ansvar. Studien ger bäring till det socialkonstruktivistiska perspektivet då de flesta vårdnadshavarna som deltog i studien också var mödrar till flickorna i studien. När vårdnadshavare till flickor med ADHD känner sig

ensamt ansvariga och upplever en känsla av att inte lyckas med sitt föräldraskap, kan detta ses som en effekt av de rådande sociala normerna kring vad som anses vara "gott föräldraskap". Dessa uppfattningar är inte en objektiv sanning utan är resultatet av kulturella och sociala influenser som formar deras förväntningar på hur vårdnadshavare bör agera och vilket ansvar de ska ta för sina barns beteende och utveckling. Vårdnadshavarna uttrycker också svårigheten det innebär att vara förälder till ett barn som har ADHD-diagnos. De anger känslor som sorg, maktlöshet och höga krav på sig. De kan hamna i situationer då det krävs på att lösa uppgifter som egentligen ligger på skolans ansvar, samt att de inte alltid vet till vem i samhället som de ska vända sig till om de är i behov av stöd.

8.1.3 Möjligheter och vägar framåt

Vårdnadshavarnas delaktighet

Enligt Kopp m.fl. (2010) är det oftast flickornas vårdnadshavare som först upptäcker att deras dotter är i behov av stöd kring att utveckla sina exekutiva förmågor. Detta är i linje med intervjuresultaten då de tidigt uppmärksammade svårigheter som deras döttrar ofta hamnade i vid större sociala sammanhang samt svårighet att upprätthålla uppmärksamhet över tid. Intervjuerna bekräftar att flickorna ofta upplevde sociala och/eller uppmärksamhetsrelaterade problem, något som även deras vårdnadshavare påpekade. Detta understryker vikten av att skolpersonal lyssnar till vårdnadshavarnas perspektiv, eftersom en tidig uppmärksamhet på ADHD kan förhindra sekundära symptom som ångest och psykisk ohälsa.

Studien av Sciutto m.fl. (2004) visar att lärare tenderar att remittera elever för ADHD-utredning baserat på störande och stressande beteende. Det framkom i intervjuerna att flickor ofta inte uppvisar samma typer av störande beteenden som pojkar, vilket kan förklara varför flickor remitteras i mindre utsträckning. Detta stödjer Olsson (2022), där det framkom att lärare upplever ADHD-symptom olika beroende på kön. Vårdnadshavarnas önskan om att deras insikter och kompetens kring sina döttrars behov uppmärksammas och tas tillvara på i skolan kan analyseras genom ett feministiskt perspektiv. Enligt forskare som West och Zimmerman (1987) och Lykke (2009), kan detta ses som en utmaning för en utbildningsstruktur som eventuellt är genomsyrad av könsmaktsordningar. Denna feministiska synvinkel belyser hur samhällets och skolans strukturer och normer kan underkänna vårdnadshavarnas kunskaper och erfarenheter, särskilt när det gäller flickor med ADHD. Detta kan peka på skolans bristande erkännande av vårdnadshavarnas unika förståelse för deras barns specifika behov. Bruchmüller m.fl. (2012) och studien visar på förekomsten av relationell aggressivitet hos flickor med ADHD. Detta understryker betydelsen av att använda olika bedömningsmetoder för att få en komplett bild av ADHD:s konsekvenser för flickor.

Kreativitet

Intervjuerna visar att flickorna ofta använder kreativa uttrycksformer som en strategi för att hantera sina svårigheter, vilket kan ses genom ett socialkonstruktivistiskt och feministiskt perspektiv. Flickorna konstruerar en positivare självbild och hittar metoder för att fokusera och koncentrera sig, vilket även speglar samhällets förväntningar och normer kring flickors beteende och intressen. Flickorna anger att deras styrkor har hjälpt dem att hantera sina symptom på ADHD. I ljuset av socialkonstruktivismen, enligt Barlebo Wennerberg (2010), kan flickornas användning av kreativa uttrycksformer ses som en betydelsefull del i hur de konstruerar en positivare självbild och utvecklar strategier för att hantera sina svårigheter. Detta perspektiv hjälper författarna att förstå hur deras självuppfattning och strategier formas genom interaktioner med och influenser från samhället och dess normer.

Valet av kreativa uttryck blir därmed ett verktyg i deras process av självförståelse och anpassning. Från ett feministiskt perspektiv, som utforskas av West och Zimmerman (1987) och Lykke (2009), kan flickornas användning av dessa kreativa strategier ses som ett sätt att navigera och anpassa sig till de förväntningar och normer som samhället ställer på flickor.

Från en socialkonstruktivistisk synvinkel, enligt Barlebo Wennerberg (2010), kan vårdnadshavarnas önskemål om en skolmiljö som anpassar sig efter deras döttrars unika behov ses som en bekräftelse på att lärande och utveckling är starkt influerade av sociala interaktioner och individuella erfarenheter. Detta perspektiv erkänner att kunskap inte bara överförs från lärare till elev, utan skapas och formas genom samspel mellan individer och deras omgivning. Det understryker vikten av att skolan erkänner och integrerar vårdnadshavarnas och elevernas perspektiv för att skapa en mer inkluderande och effektiv lärmiljö.

Förtroendefulla relationer och anpassningar

Intervjuerna visar att förtroendefullt stöd från vuxna har varit centralt för flickorna med ADHD för att de ska klara sig bättre i skolan. Många av flickorna berättade att de har haft åtminstone en vuxen i skolan, som en lärare eller rådgivare, som de verkligen litat på och känner sig trygga med. Både vårdnadshavare och flickor betonar hur betydelsefullt detta stöd från en pålitlig vuxen har varit för flickornas förmåga att hantera skolan och dess utmaningar. Detta kan kopplas till Lilja (2013) där hon belyser betydelsen av att elever etablerar förtroendefulla relationer med sina lärare. Detta är betydelsefullt då det kan öka elevernas självförtroende och därmed deras motivation att engagera sig i lärandeprocessen och förvärva ny kunskap. Ur en socialkonstruktivistisk synvinkel är pålitliga vuxna relationer inte bara stödjande, utan de bidrar aktivt till att forma flickornas uppfattningar om sig själva och deras förmågor. Genom dessa relationer får flickorna de verktyg och den förståelse de behöver för att navigera genom sina utmaningar, vilket påverkar deras självbild och skolprestationer positivt. Flickornas berättelser visar tydligt hur betydande dessa relationer är för deras dagliga liv och utbildning. De erbjuder en trygghamn där flickorna kan uttrycka sig, få stöd och känna sig förstådda och accepterade. Dessa relationer fungerar som en bro mellan de utmaningar de står inför och de strategier de behöver för att lyckas, både akademiskt och socialt.

Flickorna upplever också att när anpassningar fungerar så är de individuellt utformade, att lärarna aktivt engagerade sig i att erbjuda stöd för att nå de mål som eleven siktar på, oavsett om det är ett mål att få A eller E i betyg. Carbone (2001) ger praktisk vägledning i sin artikel där det ges tips på generella anpassningar för elever med ADHD. Enligt Carbone (2001) är det av vikt att dessa elever får en placering långt fram i klassrummet, så läraren snabbt kan ge feedback till eleven, samt att de är så långt bort från störande objekt som möjligt. Önskvärt är också om de får sitta bredvid en kompis som har lätt för sig i skolmiljön. Skoluppgifterna behöver också vara varierande och intressanta för att upprätthålla elevernas motivation till fortsatt lärande.

I studien som ligger till grund för denna uppsats synliggörs att flickorna i studien fått strukturella och organisatoriska anpassningar likt de Carbone (2001) ger förslag på. Det blir tydligt i studien att det generella stödet inte räcker till för att möta flickornas behov fullt ut. I resultatet där vårdnadshavarna beskriver anpassningar som både svårigheter och möjligheter, kan socialkonstruktivism, enligt Barlebo Wennerberg (2010), förklara dessa uppfattningar. Socialkonstruktivism hjälper författarna att förstå hur dessa svårigheter med anpassningar ofta är resultatet av förutbestämda mönster och normer inbyggda i skolsystemets kultur. Detta perspektiv belyser hur vårdnadshavarnas erfarenheter och förväntningar på anpassningar formas av den rådande sociala och kulturella kontexten inom skolan.

Vårdnadshavarna beskriver likt flickorna att rätt anpassningar är väsentligt för att döttrarna ska må bra och lyckas i skolan. Här betonar de också att det är betydelsefullt att anpassningarna sätts i relation till deras dotters verkliga behov. De vårdnadshavare som upplever att anpassningarna varit tillfredställande för deras döttrar är när anpassningar inte enbart riktat in sig på bra förutsättningar för kunskapsinhämtning utan även satts in för att stötta deras dotters sociala utveckling.

8.1.4 Sammanfattning resultatdiskussion

Med tanke på att flickor med ADHD ofta behöver stöd i det sociala samspelet, framstår det som en självklarhet att skolor bör prioritera detta. Det har dock blivit uppenbart att inte alla skolor delar denna syn, då en del tolkar läroplanen som att kunskapsmålen är styrande för insatser. I resultatet för studien framträder tveksamhet hos en flicka att be om hjälp och önskan att bli involverade i diskussioner om lämpliga anpassningar kan ses genom ett feministiskt perspektiv. Detta perspektiv belyser hur flickor ofta socialiseras att vara oberoende och hur de kan tveka att be om hjälp. I de erfarenheter som flickorna delar om att skolans stöd ibland inte är tillräckligt anpassat eller att det upphör för tidigt. Enligt Barlebo Wennerberg (2010) kan socialkonstruktivismen hjälpa till att förstå vikten av en kontinuerlig dialog och anpassning av stödet. Socialkonstruktivismen hjälper författarna att se hur flickornas behov och upplevelser är format av deras interaktioner med skolsystemet och de normer som råder där. Det framhäver betydelsen av att stödåtgärder inte bara implementeras, utan också kontinuerligt anpassas och omvärderas för att möta elevernas förändrade behov och omständigheter.

Kombinationen av intervjuresultaten och befintlig forskning ger en mångsidig bild av ADHD hos flickor, vilket understryker behovet av individualiserat stöd och en djupare förståelse för deras unika erfarenheter och utmaningar. Det är avgörande att både skolpersonal och vårdnadshavare är uppmärksamma på dessa aspekter för att kunna ge effektivt stöd och bidra till en positiv utveckling för flickor med ADHD. Intervjuresultaten visar tydligt på att vårdnadshavare, och i synnerhet mödrar, har en avgörande roll i att hantera och stötta sina döttrar med behov av stöttning kring exekutiva förmågor. Denna betydelsefulla roll som vårdnadshavarna spelar, för att hjälpa sina barn att hantera ADHD:s utmaningar, bekräftas av Gordon och Hinshaw (2017). Deras studie belyser särskilt hur avgörande det är att minska stressnivåerna hos vårdnadshavarna för att positivt påverka flickornas övergripande hälsa och välbefinnande. Denna forskning understryker att en minskning av vårdnadshavarnas stress inte bara hjälper dem själva, utan också har en direkt och gynnsam effekt på flickornas förmåga att hantera sin ADHD och förbättra sin livskvalitet.

8.2 Metoddiskussion

I denna studie användes en kvalitativ forskningsmetod med halvstrukturerade intervjuguider och öppna frågor. Metoden visade sig vara effektiv för att få insyn i de mångfacetterade erfarenheter som delgavs från informanterna. Information samlades in från både flickor och deras vårdnadshavare om utmaningar och möjligheter i både skolsituationen och hemmiljön. Genom detta tillvägagångssätt kunde detaljerade insikter om informanternas subjektiva tolkningar av deras verklighet fångas upp, vilket bidrog till en fördjupad förståelse av deras livsvärldar.

Intervjuerna som skedde digitalt via Zoom gav deltagarna möjlighet att välja om de ville bli synliga för intervjuaren. Alla deltagare valde att starta kameran under de digitala intervjuerna. Detta möjliggjorde observation och tolkning av deras kroppsspråk. Denna observation bidrog till att ge insikter i hur informanterna reagerade på frågorna. Detta gav en mer nyanserad förståelse för deras känslomässiga tillstånd under intervjuerna. Trots fördelarna med denna metod, gav den utmaningar. Specifikt var det mer utmanande att tolka icke verbala signaler genom en digital plattform jämfört med personliga möten. Begränsningen i förmågan att fullständigt tolka kroppsspråk och icke verbala signaler är angelägen att beakta, särskilt i sammanhang där känsliga ämnen som orsakade ledsamma reaktioner hos flickorna hanterades. Vid tillfällen då känsliga ämnen kom upp, genomfördes etiska överväganden om huruvida frågorna skulle fördjupas eller om det var lämpligt att försiktigt växla till andra ämnen. Ibland ledde beslutet att inte utforska vissa frågor djupare till en begränsning i informationsdjupet. Deltagarna informerades dock alltid om deras möjlighet att avbryta sin medverkan när som helst under intervjun. Å andra sidan erbjuder digitala intervjuer fördelar såsom större tillgänglighet, särskilt för deltagare som bor på olika platser i landet eller har begränsade resmöjligheter. Digitala intervjuer kan också ge en känsla av säkerhet och bekvämlighet, då deltagarna befinner sig i sina hemmiljöer.

När det kommer till val av forskningsmetod, såsom den fenomenologiska ansatsen som förespråkas av Bengtsson (2005), är det en tidskrävande process som kräver en grundlig förståelse för de teoretiska principerna. En särskild utmaning med denna metod är risken att forskarnas egna tolkningar kan påverka analysen av informanternas svar. För att motverka detta fokuserade författarna på att ställa öppna frågor och minimera den subjektiva påverkan på svaren. Det innebar en systematisk återkoppling av tolkningar och slutsatser till deltagarna för att verifiera att de kände igen sig i beskrivningarna och att tolkningen av informationen var korrekt. En annan väsentlig aspekt var fördelen med att vara två forskare, det möjliggjorde diskussioner om data och tolkningar. Genom dessa diskussioner kunde alternativa perspektiv och kritisk feedback erhållas, vilket var avgörande för att identifiera och motverka eventuella förutfattade meningar.

Vidare var urvalet av informanter inte slumpmässigt utan baserades på självrekryterade deltagare. Enligt Kvale och Brinkmann (2014) påverkar detta generaliserbarheten av resultaten. Även om syftet med studien inte var att uppnå generaliserbara resultat, ses inte detta som ett hinder för resultatens värde. Insikterna ger en betydelsefull förståelse av deltagarnas personliga erfarenheter, och resultaten bör därför inte betraktas som representativa för alla flickor med ADHD. Trots detta kan resultaten bidra till en ökad förståelse av liknande situationer och erfarenheter, vilket kan vara värdefullt i en bredare kontext.

I arbetet följdes Brymans (2018) rekommendationer om att undvika ledande frågor och upprätthålla intervjuarens neutralitet. Genom hela forskningsprocessen arbetades aktivt för att inte påverka respondenternas svar genom sättet att ställa frågor och hantera samtalen. Det lades vikt vid användning av öppna och icke ledande frågor för att säkerställa att de insamlade svaren återspeglade respondenternas egna upplevelser och erfarenheter.

Som en ytterligare utveckling av forskningsarbetet, skulle en kvantitativ metod kunna tillföra ytterligare dimensioner. Kvantitativa metoder, som ofta involverar storskaliga undersökningar och statistisk analys, kan ge möjlighet att dra bredare och mer generaliserbara slutsatser. Genom att använda kvantitativa data kan forskarna jämföra upplevelserna av ADHD hos flickor med de hos pojkar eller jämföra olika åldersgrupper och socioekonomiska bakgrunder. Dessutom, kan longitudinella studier, där forskare följer samma individer över tid, vara ett värdefullt komplement. Sådana studier skulle möjliggöra observation av hur upplevelser och behov hos flickor med ADHD förändras över tid, särskilt genom övergångar i utbildningssystemet och in i vuxenlivet.

8.3 Studiens kunskapsbidrag

Denna studie utgör ett tillskott till det befintliga forskningsfältet kring barn med ADHD. Med tanke på att majoriteten av tidigare forskning har fokuserat på pojkar, är studien värdefull då den bidrar till att öka kunskapen om ADHD hos flickor. Enligt uppgifter från Socialstyrelsen (2019), förekommer ADHD lika ofta hos flickor som hos pojkar i vuxen ålder. Därför är studien betydelsefull för att sträva efter mer jämställd kunskap mellan könen inom detta område.

Genom att detaljerat skildra dessa flickors erfarenheter, bidrar studien till en fördjupad förståelse för informanternas utmaningar och behov. Detta är väsentligt för att vägleda pedagoger och vårdnadshavare i deras strävanden att skapa en mer inkluderande och stödjande utbildningsmiljö.

8.4 Förslag till vidare forskning

Resultaten antyder att kreativa uttrycksformer kan vara en effektiv strategi för flickor med ADHD. Framtida forskning skulle systematiskt kunna undersöka detta, inklusive potentiella behandlingsformer som konstterapi och musikterapi. Dessutom, skulle långtidsuppföljningar av flickor med ADHD från barndom till vuxen ålder kunna ge värdefull insikt i hur funktionsvariationen påverkar olika livsfaser. Det är även av vikt att notera att inkluderingen av skolpersonal i studien skulle ha varit önskvärd. Deras perspektiv kunde ha berikat och fördjupat förståelsen för hur flickor med ADHD navigerar genom skolsystemet. Framtida forskning inom området bör därför inkludera dessa centrala aktörer för att uppnå en mer omfattande bild av flickors utbildningserfarenheter med ADHD.

Syftet med studien var att öka kunskapen om flickors upplevelse av sin skoltid innan ADHD-diagnos fastställdes. I samtliga fall upplevde både vårdnadshavare och flickor svårigheter i skolsituationer, men att få till rätt stöd inom skolans ramar visade sig vara svårt. I intervju svaren kan utläsas en förhoppning från informanterna att det skulle bli lättare att få rätt anpassningar när rätt diagnos blev fastställd. Tyvärr visade studien att det fortfarande var svårt för skolan att sätta in effektiva anpassningar efter diagnos också. Eftersom syftet med studien inte var att ta reda på upplevelser efter diagnos så har dessa resultat utelämnats, men det ger ändå en fingervisning på att fastställande av diagnos inte alltid är lösningen på alla problem. Intressant skulle det därför vara om mer forskning bedrivs i syfte att jämföra elevers upplevelse av rätt stöd före och efter diagnos.

9 Referenser

Barlebo Wennerberg, S. (2010). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Liber.

Bengtsson, J. (2005). En livsvärldsansats för pedagogisk forskning. I J. Bengtsson (red.), *Med livsvärlden som grund. Bidrag till utvecklandet av en livsvärldsfenomenologisk ansats i pedagogisk forskning*. Studentlitteratur.

Borg Skoglund, L. (2020). *ADHD- från duktig flicka till utbränd kvinna*. Natur & Kultur.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*. 3(2), 77-101. www.grön_rosa-8d809ab2-f4b6-40da-ac48-09f8b35619e7.pdf

Bruchmüller, K., Margraf, J., & Schneider, S. (2012). Is ADHD diagnosed in accord with diagnostic criteria? Overdiagnosis and influence of client gender on diagnosis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 80 (1), 128-138.
<https://www.proquest.com/docview/912902354?parentSessionId=CMdQt46vwrRWAdW7vW%2BhfERus7zc2u14OuRI%2FOHCO2c%3D&pq-origsite=primo&accountid=11162>

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.

Carlsson Kendall, G. (2015). *Elever med neuropsykiatriska svårigheter-vad gör vi och varför?* Studentlitteratur.

Carbone, E. (2001). Arranging the Classroom with an Eye (and Ear) to Students with ADHD. *TEACHING Exceptional Children* 34(2), 8-82.
<https://journals-sagepub-com.ezproxy.ub.gu.se/home/tcxa>

Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. Gleerups. De Beauvoir, S. (2012). *Det andra könet*. Norstedts.

Eriksson, R., & Carlsson, M. (2016). Att leva med ADHD. En intervjustudie av ungdomar med koncentrationssvårigheter med fokus på deras vardagsliv och sociala relationer. *Tidsskrift för psykisk helsearbete*. 13 (1-2), 5-14.
<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.18261/issn.1504-3010-2016-01-02-02>

Farone, S. (2005). ADHD är till 75% medfött. *Läkartidningen*. 102(43), 3114.
<https://lakartidningen.se/wp-content/uploads/OldWebArticlePdf/2/2383/3114.pdf>

Friberg, F., & Öhlén, J. (2021). Fenomenologi. I G. Klingberg & U. Hallberg (Red.), *Kvalitativa metoder. Helt Enkelt!* Studentlitteratur.

Gordon, C., & Hinshaw, S. (2017). Parenting stress as a mediator between childhood ADHD and early adult female outcomes. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*. 46(4), 588-599.
<https://web-p-ebSCO-host-com.ezproxy.ub.gu.se/ehost/pdfviewer?vid=0&sid=aa4c252a-34ee-4388-9074-3bd24172ac46%40redis>

Gustavsson, J., & Hedevåg, K. (2020). *Johanna, tre diagnoser i skolan*. IT Grafiska i Västra Götaland.

Göteborgs Universitet. (2022, 27 april). *ADHD (Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder)*. <https://www.gu.se/gnc/adhd-attention-deficithyperactivity-disorder>

Habilitering. (2023, 19 november). *Adhd i podden funka olika*. <https://www.habilitering.se/fakta-och-rad/podden-funka-olika/om-adhd/>

Kopp, S., Berg Kelly, K., & Gillberg, C. (2010). Girls With Social and/or Attention Deficits: A Descriptive Study of 100 Clinic Attenders. *Journal of Attention Disorders*. 14(2) 167-181. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/abs/10.1177/1087054709332458>

Kopp, S., & Gillberg, C. (2022). Symtom, diagnostik och förlopp vid ADHD hos flickor och kvinnor. *Läkartidningen*. <https://lakartidningen.se/klinik-och-vetenskap-1/artiklar-1/temaartikel/2022/02/adhd-hos-vuxna-historia-epidemiologi-och-neurobiologi/>

Kos, J. M., Richdale, A. L., & Hay, D. A. (2006). Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder and their Teachers: *International Journal of Disability, Development and Education*. 53(2), 147–160. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/10349120600716125>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

Lilja, A. (2013). *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev*. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/32806>

Ljungblad, A-L. (2018). *Relationellt lärarskap- och pedagogiska möten*. Studentlitteratur.

Lykke, N. (2009). *Genusforskning - en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Liber.

Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet. (2022). Skolverket. <https://www.skolverket.se/getfile?file=9718>

Nadeau, K., Littman, E., & Quinn, P. (2018). *Flickor med ADHD*. Studentlitteratur.

Ohan, J., & Johnston, C. (2007). What is the social impact of ADHD in Girls? A Multi-Method Assessment. *Journal of Abnormal Child Psychology*. 35, 239-250. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10802-006-9076-1>

National Institute of Mental Health. (2021). *Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD)*. <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/attention-deficit-hyperactivity-disorder-adhd/index.shtml>

Odenbring, Y. (2014). Gender, Order and Discipline in Early Childhood Education. *International Journal Of Early Childhood*. 46(3), 346–356. <https://link.springer.com/article/10.1007/s13158-014-0121-x>

Olsson, Åsa. (2022). Teachers' gendered perceptions of attention deficit hyperactivity disorder – a literature review. *European Journal of Special Needs Education*. Maj, 1-14.
<https://www.tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/08856257.2022.2076476>

Rantala, A., & Heikkilä, M. (2019). Agency, guidance and gender – interrelated aspects of early childhood education settings. *Education*. 48(4), 3-13, 483-493.
<https://doi.org/10.1080/03004279.2019.1620305>

Sciutto, J., Cara, J., & Bluhm, C. (2004). Effects of child gender and symptom type on referrals for ADHD by elementary school teachers. *Journal of Emotional and Behavioral Disorder*. 12(4), 247-253.
http://guseprimo.hosted.exlibrisgroup.com/primoexplore/search?query=any,contains,Effects%20of%20child%20gender%20and%20symptom%20type%20on%20referrals%20for%20ADHD%20by%20elementary%20school%20teachers.&tab=default_tab&search_scope=default_scope&vid=46GUB_VU1&lang=sv_SE&offset=0

Socialstyrelsen. (2019). *Konsekvenser för vuxna med diagnosen ADHD- Kartläggning och analys*.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-6-21.pdf>

Statens beredning för medicinsk utredning. (2005). *ADHD hos flickor - en inventering av det vetenskapliga underlaget*.
<https://www.sbu.se/contentassets-sets/7273bc52687945ed9deeb279aa8325b2/adhd.pdf>

SFS 2010:800. *Skollag*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs_-2010-800/

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken- ett sociokulturellt perspektiv*. Studentlitteratur.

Unicef Sverige (2024). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*.
https://assets.ctfassets.net/gl8rzq2xcs2o/fuj64tf4t7shdfczpfj7y/ccbb852ddac1ff728713cdf779b691/unicef_barnkonventionen_fullversion_2024_1_.pdf

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*.
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forsknings-sed_VR_2017.pdf

West, C., & Zimmerman, H. D. (1987). Doing Gender. *Gender & Society*, 1(2), 125-151.

Wide, U., & Hakeberg, M. (2021). Individuella intervjuer. I G. Klinberg och U. Hallberg (red), *Kvalitativa metoder. Helt Enkelt!* Studentlitteratur.

Willcutt, E., & Pennington, B. (2000). Comorbidity of reading disability and attention-deficit/hyperactivity disorder: Differences by gender and subtype. *Journal of Learning Disabilities*. 33(2), 179-191.
<https://www.proquest.com/education1/docview/194224901/fulltext/8ee6d3307fec490dpq/?accountid=11162>

10 Bilagor

Bilaga 1 Missivbrev 1

Hej!

Det glädje oss att ni hade anmält ert intresse för att delta i en kvalitativ forskningsstudie som undersöker utmaningar och möjligheter för unga tjejer som lever med ADHD innan diagnosen ställs. Som blivande specialpedagoger har ett intresse väckts hos oss kring vilka erfarenheter vårdnadshavare till dessa flickor har kring deras döttrars skolgång samt vilka upplevelser flickor har av sin skoltid innan de blev diagnostiserade med ADHD.

I samband med studien kommer ni att bli ombedda att delta i en enskild intervju. Intervjun kommer att vara halvstrukturerad och äga rum vid en tidpunkt och plats som passar er. Vi kommer att ställa frågor om era erfarenheter och tankar om ADHD innan diagnosen ställdes samt om de strategier och resurser som ni använde er av.

För att säkerställa den vetenskapliga kvalitén på intervjuerna kommer intervjuerna att ljudinspelas via Microsoft 365 ljudinspelningsfunktion som är skyddad av Göteborgs Universitet. Deltagandet är frivilligt och ni kan när som helst välja att avbryta er medverkan utan att det påverkar er på något sätt. Det insamlade materialet används endast i vår studie. Intervjusvaren och all information avidentifieras och kommer att behandlas konfidentiellt.

Lagring av insamlat material sker endast via Göteborgs Universitets OneDrive under tiden studien pågår. Efter studien är genomförd raderas allt intervjumaterial, de citat som är av vikt att skriva in i arbetet anonymiseras.

Vid frågor är du välkommen att kontakta

Angela Jordenvall 0736-59 44 17, gusjordean@student.gu.se

Réka Salat 0766-29 83 03, gussalare@student.gu.se

Handledare: Jana Hanzel Kratka, Universitetslektor på Institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborgs Universitet

Bilaga 2 Missivbrev 2

Hej,

Vi är två studenter som heter Angela Jordenvall och Reka Salat, vi går nu sista terminen på specialpedagogiska programmet vid Göteborgs Universitet. Under denna termin ska vi göra en vetenskaplig studie som ska presenteras i form av ett examensarbete.

Under vår utbildningstid har vi uppmärksammat flickors dilemma i att de som har ADHD oftast uppmärksammas sent i sin skolgång och därmed diagnostiseras senare än pojkar. Som blivande specialpedagoger har ett intresse väckts hos oss kring vilka erfarenheter vårdnadshavare till dessa flickor har kring deras döttrars skolgång samt vilka upplevelser flickor har av sin skoltid innan de blev diagnostiserade med ADHD.

Vi söker därför vårdnadshavare och flickor mellan 12-19år (helst inom samma familj) som kan tänka sig att ställa upp på en intervju under september/oktober månad. Intervjun beräknas ta ca max 1 timme och består av öppna halvstrukturerade frågor. Frågorna kommer att fokusera på hur ni båda parter upplevde skoltiden och hemsituationen innan diagnosen ställdes. Tanken är att intervjuerna med vårdnadshavare och dotter sker vid separata tillfällen.

Kriterier för medverkan:

- Flickor som tidigast vid 11 års ålder, fick en ADHD diagnos.
- Ungdomen är idag max 19 år.
- Vårdnadshavare till en dotter som uppfyller ovanstående kriterier och som vill medverka i studien.

Efter intresseanmälan för medverkan lämnats in, tar vi kontakt med er och vi bestämmer tillsammans tid och plats för intervjun. För oss är det angeläget att intervjun sker på en trygg plats och en tid som passar bra för er.

För att säkerställa den vetenskapliga kvalitén på intervjuerna kommer intervjuerna att ljudinspelas via Microsoft 365 ljudinspelningsfunktion som är skyddad av Göteborgs Universitet. Deltagandet är frivilligt och ni kan när som helst välja att avbryta er medverkan utan att det påverkar er på något sätt. Det insamlade materialet används endast i vår studie. Intervjusvaren och all information avidentifieras och kommer att behandlas konfidentiellt. Lagring av insamlat material sker endast via Göteborgs Universitets OneDrive under tiden studien pågår. Efter studien är genomförd raderas allt intervjumaterial, de citat som är av vikt att skriva in i arbetet anonymiseras.

Vänligen skicka in din intresseanmälan till

senast 24/9–23

Angela Jordenvall 0736-59 44 17, gusjordean@student.gu.se

Réka Salat 0766-29 83 03, gussalare@student.gu.se

Handledare: Jana Hanzel Kratka, Universitetslektor på Institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborgs Universitet

Bilaga 3 Samtycke till medverkan

Jag ger härmed mitt medgivande till att mitt barn ..... (barnets namn)
deltar i intervjuer som skall ligga till grund för Angela Jordenvalls och Réka Salats examensarbete i
specialpedagogik.

..... ort och datum, namnteckning

..... ort och datum, namnteckning

Vid gemensam vårdnad, krävs båda vårdnadshavares underskrift.

Bilaga 4 Intervjuguide till vårdnadshavare

1. Hur många år var din dotter när ADHD-diagnosen ställdes?
2. Berätta lite om vad det var som gjorde att utredning startades?
3. Vilka behov har din dotter haft under sin skoltid som hon inte fått stöd i?
4. Hur har dotterns skolvardag påverkat hennes fritid innan diagnos fastställdes?
5. Kan du berätta om din dotters skolupplevelser innan ADHD-diagnosen ställdes?
6. Vilka utmaningar har ni upplevt under den här perioden?
7. Vilka möjligheter har ni upplevt under den här perioden? Vilka starka sidor har er dotter som hjälper henne att ta sig igenom motgångar eller som helt enkelt får henne att må bra?
8. Hur påverkade flickans skolupplevelser hennes självkänsla och självbild innan ADHD-diagnosen?
9. Vilken typ av stöd eller hjälp sökte ni för att hantera de utmaningar som uppstod i skolan innan diagnosen? Hur reagerade skolan och lärarna på dessa utmaningar?
10. Vad har varit de mest påverkande faktorerna i flickans skolupplevelser som relaterar till hennes ADHD-symtom? Har ni märkt några specifika händelser eller beteenden som varit avgörande för att starta en ADHD utredning?
11. Kan ni dela med er av exempel på positiva eller stödjande upplevelser/insatser och strategier som har hjälpt flickan att hantera skolan innan diagnosen?
12. Hur har ni som vårdnadshavare känt er involverade i flickans skolgång innan diagnosen? Har ni känt att era röster och oro har blivit hörda av skolan? Iså fall på vilket sätt.
13. Har ni fått frågan från lärarna på utvecklingssamtal eller så, även i de lägre åldrarna att de ville ha tips och idéer från er som föräldrar? Skulle ni uppskatta att få sådana frågor?
14. Upplever ni att det hade varit bra för er dotter om diagnosen blev ställd tidigare i hennes liv? På vilket sätt?
15. Kan ni beskriva hur kommunikationen mellan er som vårdnadshavare och skolan har varit innan ADHD-diagnosen? Har den på något sätt ändrats efter diagnosen?
16. Vilka är de viktigaste lärdomarna ni har dragit från era erfarenheter innan ADHD-diagnosen, och hur har dessa erfarenheter påverkat er syn på att er dotter får det stöd hon har rätt till i skolan?
17. Finns det några specifika rekommendationer eller förbättringsområden ni skulle vilja dela med er av baserat på era erfarenheter? Vad tycker ni skulle kunna göras för att förbättra stödet för flickor med ADHD i skolan?

Bilaga 5 Intervjuguide till flickor

1. Hur många år är du?
2. Hur gammal var du när du fick din ADHD-diagnos?
3. Vad gör du på dagarna?
4. Vad gör du efter skolan eller arbete?
5. Hur upplever du dina kompisrelationer har fungerat under din uppväxt?
6. Kan du berätta om din upplevelse av skolan när du gick på förskolan, lågstadiet, mellanstadiet, högstadiet.
7. Vad har du behövt hjälp med under din uppväxt hemma?
8. Hur har dina relationer med dina närstående påverkats under din uppväxt?
9. Vad har du behövt hjälp med under din uppväxt och i skolan?
10. Är det något som varit svårt under din tid i skolan och hemma? Berätta
11. Kan du ge exempel på stöd som har hjälpt dig vidare?
12. Vilken hjälp har du fått med skolarbetet- låg och mellanstadiet?
13. Vilka är dina starka sidor? Vad upplever du att du är bra på?
14. Vad har fungerat bra under den här perioden?
15. Hur har din vardag i skolan påverkat din fritid (innan diagnos fastställdes)?
16. Vilken skillnad upplevde du efter diagnosen har ställts?
17. Vad tycker du skulle kunna göras för att förbättra stödet för flickor om man misstänker att de har ADHD?